ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 13 (4181). ШОАТТА, 29 январь, 1966 шу. Мах 2 кеп.

ДОККХИЙЧА ТОЛАМАШКА

Тахан хьаелл XVI-гIа Грозненски городской партийни конференци. Цо щий болх дIаболабу КПСС XXIII-ча съезда сийна шерра социалистически ях а йоаржаяь, пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра деррига советски халкъ чуйийнна къахьегаш доаллача хьалашка. Доккхийча толамашца накъа баьхкаб города коммунисташ шоай партийни конференцена. Грознерча къахьегамхоща ханал хьалха кхоачашъяьй ворхI шера план, итташ миллионаш сомий маьха продукци арахицай планал совгIа. ЧIоагIа дегIабенаб химически, мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача, хIаьта иштта машиностроене производства боарам. КПСС XXIII-ча съезда сийна социалистически ях а йоаржаяь, города промышленносто ханал хьалха кхоачашйир семилетка тIехьарча шера план а.

Дикка толамаш даьхад капитальни гIишлош еча. Хьалде долаьд йоккхийча панелех ду цIенош. дIадахача шера хьалдаьд 63 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош. Болх бе йолаеннай атмосферно-вакуумни трубчатка, аэровокзал, Чехова цIерах йола библиотека, иштта кхы дукха а объекташ.

Дуккхача предприятей коллективаша къовсам лоаттабу коммунистически къахьегама цIи яккхара. ХIанз дукха предприятеш я из сийлен цIи лелаеш. Города предприятешта юкъе шерра баьржаб комплексни экономически эффективноста тIехьара болам. Семилетка шерашка геттара чIоагIа дегIадаьккхад промышленноста керттера доакъош.

Кхы а дукха дувца йиш я отчетни хана партийни организацей хьалхленца города къахьегамхоша даьха толамаш. Цу тайпара толамаш дахара керттера бахьан да промышленностерча, гIишлошъечарча, транспортерча дуккхача юххьанцарча партийни организацеша шоай болх кхетамца вIаштIехьбаьккха хилар. ХIанз городе 534 юххьанцара партийни организаци я, хIаьта царех 177 партийни организаци промышленноста предприятешка, транспорте, гIишлошъеча болх беш я. Из Iалаьмате боккха низ ба. Царна юкъе дукха я шоай болх хьокхаме вIаштIехьбаьккха йола партийни организацеш. Цар къахьегамхой кхетамца оарцагIбоах производственни планаш кхоачашъяра.

Хьаэпаргья вай «Красный молот» яхача завода партийни организаци. Цига 800 гаргга болхло 1967 шера кхагIча дакъе бекке я КПСС рай-

чотах къахьегаш ва, 1520 сага, царех 470 коммунист а волаш, коммунистически къахьегама ударник яха цIи еннай, 426 саг рационализатор ва. Завода коллективо толамца кхоачашъяьй дIадахача шерара план. Партийни комитето цехови партийни организацейи партийни группайи цовкъостамца цахаддаш Iомаю предприяте экономически технически проблемаш, хIара саг оарцагIвоаккх хьалхашка латта декхараш кхоачашдара, шерра дегIайоалаю къахьегамхой инициатива, балха юкъекхухь дикагIбарий опыт. Производства лоархIамегIарча участкашка болх беш ба коммунисташ. Партийни организаце кхетамца вIаштIехьйоакх социалистически ях. ХIанз дукха мероприятеш вIаштIехьйоах заводе КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеша дIадеххача тайпара болх вIаштIехьбаккхара.

Коммунистий авангардни роль лакхъяра, паччахьалкхен плани социалистически декхараши кхоачашдара коллектив оарцагIъяккхара чIоагIа къахьег крекинг-завода партийни организаце. Укхаза хIара пхелагIа саг коммунист ва, хIаьта царех 90 процент материальни производстве болх беш а ба. Завода коллективо ханал 4 бутт хьалха кхоачашйир ворхI шера план, хIаьта пятилетка хьалхарча шера плана чотах итташ эзараш тоннаш мехкдаьтта продукташ ара а хийцар.

Политически организаторски болх хьокхаме лелабу Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача, гаражни оборудоване, Грозненски ремонтно-механически заводий. иштта кхыча а партийни организацеша.

Цхьабакъда. йолаш я шоашта хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдеш йоаца партийни организацеш а. Цар эсала лелабу организаторски политически болх, цIенхаштта къовсам лоаттабац кхоачамбоацарашца. Цхьайолча моттигашка геттара эсала чакхъювл собранеш. ЛерггIа кулгалдац партийни группашта. Цхьаболча коммунисташа хьинаре дакъа лацац обшественни вахаре, лоха я партийни дисциплина. Кхоачамбоацараш да КПСС мугIараш дегIадоаладара балхаца.

Цу тайпара кхоачамбоацараш да «Трансмаш», АТК-2, кинопрокатерча, горбыткомбинатерча, литейно-механически заводерча партийни организацей балхаца.

Юххьанцарча партийни организацей болх иштта ледара латтара ду-

комаш. Масала, КПСС Старопромысловски райкомо вIалла Iоаьяц юххьанцарча партийни организацейи парттруппайи балха опыт, ший бюро заседанешка дувца уйттадаьдац цар балхах дола дешаш. ТIаккха тамаш йий цу районерча дуккхача юххьанцарча партийни организацей болх эсала латтар?

Цу тайпара хьал дIахо ла мегаргдац. Хоьш мадарра, юххьанцара партийни организацеш вай парте ларлд я. Цар болх вIаштIехьбаккхарга хьежжа мара кхоачашдулургдац хьалхашка латта декхараш.

Тахан шоай конференце делегаташа дувцаргда города партийни организацена карагIдийнна толамаш а балха юкъе нийслуш дола кхоачамбоацараш а, хIаьта иштта белгалдоахаргда уж дIадахара наькъаш а. КIоаргга анализ е еза баьча балха.

Iалаьмате доккхий декхараш латт города къахьегамхошта хьалхашка пятилетка хьалхарча шера. Цар дош деннад 1966 шера план ханал хьалха кхоачашъе, цул совгIа, москвичийи ленинградцийи болам хьал а лаьца, планал совгIа массехк миллион сома маьха продукци арахеца, 18 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, эзараш тоннаш металл, пар, кхыйола материалаш кхое.

Города партийни организацеш декхарийла я укх шера хьалхашка латта бехктокхаме декхараш сийленца кхоачашдергдолаш болх вIаштIехьбаккха. Эггара хьалха теркам тIабахийта беза организаторски идеологически болх тоабара. ВIалла ла мегаргдац кердача шера тIехьаюсаш предприятеш хилар. Кхетамца лелабе беза КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш вахара юкъекхахьара болх.

Партийни организацеш, боахамий кулгалхой декхарийла ба производства чура торонаш гучаяха, царех бизза пайда эца, тIехдика мара продукци ара ца хена, сийха дIадаха езза мехкдаьтта заводашка керда технологически процессаш караерзаечара кхоачамбоацараш, гIишлоний организацей кулгалхой бехктокхам лакхбе беза.

Цахаддаш лакхъе еза коммунистий авангардни роль.

Шеко яц, КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш, города партийни организацеша шоашта хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдергхиларах, КПСС XXIII съездана кердача толамашца уж накъа гIоргхиларах.

Партеи правительстваи кулгалхой мухь кхухьача автомобилийи тракторийи выставкага хьажар

25-ча январе КПСС ЦК Президиума членаш новкъостий Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин; КПСС ЦК Президиума членалла кандидаташ новкъостий В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов; КПСС ЦК секретараш новкъостий И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, А. П. Рудаков; СССР Министрий Совета Председатела заместителаш новкъостий Н. К. Байбаков, В. Э. Дымшиц, М. Т. Ефремов, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, Л. В. Смирнов СССР-а халкъа боахама карагIдаьннарий Выставка территоре тIа вIашагIъеллача мухь кхухьача кердача автомобилийи тракторийи выставке хилар. ДIахо а вай мехка уж машинаш хьаяр дегIадоаладарах лаьца дешаш дийцар выставке.

Мухь кхухьа автомобилаш СССР-е хьаяра перспективни план йийцар автомобильни промышленноста министра нов. А. М. Тарасова. Трактораш хьаяр дегIадара план йийцар тракторни юртбоахама машинаш яреи министра нов. И. Ф. Синицына.

Мухь кхухьа автомобилаши тракторaши хьаяр дегIадоаладара перспективаш ювцаш дакъа лаьцар автомобильни транспортни промышленноста специалисташа, Iилма-тохкама институтийи промышленни предприятейи кулгалхоша.

Партеи правительстваи кулгалхошка дIагойтар конструкторски организацей а автомобильни тракторни промышленноста заводий а коллективаша хьаяь мухь кхухьача автомобилийи тракторийи керда моделаш.

ДИКА КИЙЧЛУ

Халача хьалашка ю юртбоахама техникана ремонт Наьсарен района «Экажевский» совхоза механизатораша. Геттара во я цар болх бу механически мастерской. Пхи-ялх трактор а низткъа мара чухошац цу чу. Цул совгIа щийла я мастерске, пхьа станок мара яц эшаш йолча оборудованех. ХIаьта токарнии слесарнии, иштта кхыйолеи цехаш ца хиларах тракторий двигателаш, электрооборудовани, кхыяраш Сунженски Грозненски МРО-а кхухьаш тоаю совхозе. Хьалаш цу тайпара хала дале а шоай декхараш тешшаме а ханнахьа а кхоачашдегIерташ хьинаре къахьегаш ба ремонтникаш.

Чурча торонех а ханах а бизза пайда эцар бахьан долаш вIаштIехьдаьннад цар йиъагIча квартале тоаезаш 12 трактор мара йоацача 15 трактор тоае.

Дика къахьийгад совхоза ремонтникаша январь бетта а. 22 дийнахьа тоаяьй цар ялх трактор. Кхы а ши трактор я укх деношка ремонтера араяргйолаш.

Бакъда, хIанзчул тIехьагIа тоае езар 17 трактор я. Цудухьа кхы а дикагIа вIаштIехьбаккха беза ремонтникий болх, хIана аьлча, бисар ши бутт мара бац. Ремонт сихха чакхъяккхара новкъарле еш да Грозненски МРО тоаде аьнна кхухьаш дола тракторий двигателаш дукха гоадеш хилар. Масала, ялхлагIча декабре дIачубенна двигатель пхьелагIча январеи цу дийнахьа дIачубенна двигатель 17-ча январеи мара тоабанзар Грозненски МРО-с. Доккхий кхоачамбоацараш доахкаш дар тоадаь даьнна двигателаш. Фильтрех даьтта Iоухаш, коленчати вала втулкаш йоацаш, сцеплене муфта хир дохадаь, клапаний ногIараш хувцанза, декомпрессора валикаш пайдана йоацаш, иштта кхыдола кхоачамбоацараш доахкаш а дар уж. Из бахьан долаш кхы а дукха ха йоае йийзар двигателаш тоадайташ. Цудухьа боахамаша ду заказаш ханнахьа а дика а кхоачашдергдолаш тоабе беза шийй болх Грозненски МРО-с.

Иштта новкъостал де деза совхоза ремонтникашта республикански «Сельхозтехника объединене» кулгалхоша а. Дукха оатхалаш я ремонт яра совхоза эшаш. Царех я бIегIинга сальникаш, № 409 йола подшипникаш, кхыяраш. Бакъда, совхоза ремонтникаш Iалаш-м баьбац цу оатхалашца.

Ара ю юртбоахама техникана ремонт. Дале а дика вIаштIехьбаькхаб из болх сельхозмеханико Талдиев Бахьауддина. Кхоачашъяьй йиъагIча квартала ремонт яра план. Къаьстта дика къахьег механизатораша укх деношка. ХIаьта трактораш а юртбоахама инвентарь а тоаеча хьинаре къахьегарах белгалбаьннаб Гагиев Ахьмад, Беков Беслан, Костоев Увайс, Кортоев Мажит, Ялхароев Дауд, кхыбараш.

Хургболча хьувкъама лард йоллара иштта лоархIаме да хIанзехьа а кхаш хьаьндари бIаьсти яьлча дIаде деза фу кийчдари. Удобренеш кхашка дIакхахьара вIашагIъелла отряд я совхозе. Денна 13—14 трактор хул кхо дIакхухьаш.

Эггара хьалха Наьсар-Кертерча отделене дIаболабир из болх. 6—7 ди дала лехьа баьлар цига 1230 тонн ширдаьнна кхо кхай тIа дIадихьа. Цул совгIа 60 тонн суперфосфат а тессар свеклаи коартолаши юргйолча кхашка, хIара гектара итт-итт тонн ширдаьнна кхои шишша центнер суперфосфати кхачийтай цига. Цул совгIа гектара 1,5 центнер а кхоачийташ селитра а тессар гурахьа ялаташ дийнача 444 гектарах хIаране тIа.

Цул тIехьагIа «Экажевский» отделене хиннай мехотряд. Цига свекла юргйолча дIадихьад 830 тонн ширдаьнна кхои 34 тонн суперфосфати, гурахьа дийнача ялатий бIаь гектара тIа а тайсай минеральни удобренеш. Иштта хьаьндаьд Iаьлий-Юртарча отделене кхаш а. ХIанз СурхотIарча отделене кхашка удобренеш дIакхухьаш я мехотряд.

Ам. ПЛИЕВ, тха собкор.

1966 ШЕРА ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПРОМЫШЛЕННОСТА, ТРАНСПОРТА, ГIИШЛОНИЙ БОЛХЛОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

Советски халкъо, Коммунистически парте кулгал а деш, толамца кхоачашъяьй ворхI шера план а 1965 шера — семилетка кхоачашъяь чакхйоаккхача шера программа а.

Семилетка итогаша гешал ду боахама а культура а гIирс хьалбара вай сийлахь-йоккхача Даьхенга Iалаьмате доккхий гIулакхаш дудалара.

ВорхI шера план а 1965 шера план а толамца кхоачашъяра юкъе шоашкара доагIа дакъа лаьцад Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша.

Промышленни производства юкъара объем семилеткагIа республике шоззанел дукхагIа алсамъяьннай, мехкдаьтта даккхар 3,9-зза дегIаденад, мехкдаьттаца цхьана йоагIа газ яккхар — 6,9-зза. Мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста продукци арахецилга 59 процента дегIаденад, хIаьта химическияр — 3-зза. Машинаш хьаяра продукце производство дегIаенай 2,3-зза, электроэнерги — 72 процента, яйгача промышленноста продукци — 35 процента, кхачан промышленноста продукци — 72 процента. 20-нел тIех йоккхий промышленни предприятеши производстваши хьалъяьй.

Йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъяь яьккхай 1965 шера план. ТIайица декхараш керттерча даькъе кхоачашдаьд. ДIадахача шера промышленни производство алсамъяьннай 10,2 процента, къахьегама овсарле — 7,2 процента.

Гаьнна дукхагIа йола республика предприятешка маьхала а йоалаш лоархIаяьй шера йола плани тIайийдаь декхараши кхоачашде.

Партеи правительстваи лакха мах баьб халкъа боахам дегIабоалабара республика къахьегамхошта карагIдаьннарий, Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикана Ленина орден а енна.

Iалашдаь толамаш доахаденнад республика къахьегамхоша творчески болх бар, боахама а политически а кулгалдара боарам лакхбар, дуккхача наха юкъера партийни, профсоюзни, комсомольски организацей организаторски а кхетамца кхебара а болх чIоагIбар бахьан долаш.

ЯлхазлагIа гулъяьча СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе, хьажа а хьежа, чIоагIъяьй 1966 шера советски экономика дегIайоалаяра план а бюджет а. Кердача пятилетка хьалхарча шера плано къоастам боллаш хьаювц парте экономически политика, боахама реформа практически кхоачашъяь чакхйоаккхилга дIадоладу.

ЧIоагIъяьй иштта 1966 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара план а. Ер шу вай мехка историна юкъе гIоргда, 1966—1970 шш. халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера плана хьакъехьара директиваш тIаэцаргйолча КПСС XXIII съезда шу махиллара. Республика промышленноста, транспорта, гIишлоний предприятешка, беррига мехка гIолла а санна, шерра яьржай парте XXIII съезда сийленца накъдахара йола ях.

КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумий исторически решенеша, правительства лакхарча совгIато денал айдаь Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой бизза кийча ба халкъа боахам дегIабоалабара кхы а дукхагIа толамаш дахара шоашка дулургдолаш мелдар де.

Республике хIара ди массаза дала шерлуш йоагIа «Сунжанефть» яхача мехкдаьтта промыслай управлене коллективо дага а лаьца йолаяь 1966 шерара пачхахьалкхен план йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъяра йола яхь.

1966 шера долча предприятеша тIайийцача декхарашта юкъе, дуккхала хьокхамаш дегIадахкарца цхьана, шерра белгалбаь ба производства экономически эффективность мамогга лакхъяра бола къовсам.

Республика сррригача предприятей коллективаша чIоагIа раьза хинна хьаллаьцад металл, бедал, материалаш, электроэнерги, ахча кходара йола ях йолаяьча московски, ленинградски предприятеша дIадоладаьр.

Кердача пятилетка хьалхарча шера план йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъяраи КПСС XXIII съезда сийленца накъа дахараи йолча деррига халкъа яхьа юкъе а йолхаш, шоай резерваши торонаши лархIа а лаьрхIа, Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста, транспорта, гIишлоний предприятей коллективаша 1966 шера дола ер декхараш тIаэц шоашта:

ПРОМЫШЛЕННОСТЕ ГIОЛЛА

Валови продукции лоархIамегIа йола изделеши хьаяра шера план йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъелгеи планал совгIа 4 миллион сома продукци елгеи. КПСС XXIII съезд хьаелла ди тIакхоачаш валови продукци арахецара квартальни план кхоачашъяр чакхдоаккхилга.

Керда техникеи хьалха латта технологии юкъеяхьара, рационализаторскии изобретательскии болх тоабара, керда мощносташ болх бе йолаялийтара, йолаш ярех нонагIа толашагIча тайпара пайда ийбара чотах промышленносте къахьегама овсарле планови заданел совгIа 0,5 процента лакхъяр Iалашделга.

Арахецача продукцега дIадодар планал тIех лохдара чотах 700 эзар сомал кIезигагIа доацаш пачхахьалкхен ахча кходелга.

Промышленноста болхлоша дIахо а толашагIа хулийташ тоаергья арахецача продукце дикал, из дикагIа йолча образеций боарамга дIа а кхоачаеш. Машинаш ераша 1966 шера арахецаргья толашагIа хулийташ тоаяьча конструкцех йолча цементировочни агрегатий опытни образецаш, пробни давлени 1000 атмосфера а йолаш йола фонтанни арматура серийно хьаелга кара а дерзадергда, цун 250 тонн а кийчъергья, пробни давлени 2000 атмосфера а йолаш йолча фонтанни арматура опытни образецаш кийчъяра балхаш дIахо а дергда. Мехкдаьтта чакхдоахарашеи мехкдаьттахоша-химикашеи, Iилма-тохкама институтий болхлошца цхьоагIо а йолаш, толашагIа хулийташ тоаергья арахецача мехкдаьтта-химически продуктай дикал, уж дикагIа йолча дунен стандарташка дIакхоачаергья. Мехкдаьтта доаккхача йолаш йолча ГОСТ-ах хила доагIачул 0,5 процент лохдергда чакхдаккха дIаухийта мехкдаьтта бIеха хилар.

Промышленноста предприятешка дIахо а дергда керда машинаш, механизмаш, приборш хьаелга карадерзадара дола балхаш, рационализаторийи изобретателийи хьинар дегIадоагIаргда. Рационализаторски предложенеши изобретенеши юкъеяхьарах 3,5 миллион сомал дукхагIа экономически эффект хулийтаргья, цу даькъе мехкдаьтта доаккхача — 2 миллион сомал дукхагIа, мехкдаьтта чакхдоахача — 1 миллион сомал тIех, машинаш еча — 300 эзар сомал дукхагIа, и кх. дI.

Промышленни предприятей коллективаша тIайийцача декхараша йиш хулийт 1966 шера планал совгIа:

а) керда мощносташ болх бе йолаялийтара, йолаш ярех пайда ийбелга тоадара, хIаьта иштта дуккха а геолого-технически гIулакхаш чакхдахара чотах 50 эзар тонн мехкдаьттеи 10 миллион кубометр гази яккха;

б) итташ тоннащ сийрда мехкдаьтта продукташ, массехк бIаь тонн этилови спирт, полиэтилен, парафин, мехкдаьттаи химически продукташ яха;

в) 500 эзар сома хинна ца Iеш машиностроене продукци хьае;

г) 20 эзар сома гаргга тийга-трикотажни изделеш, 20 эзар парал дукхагIа кога гIирс, 50 эзар сома хинна ца Iеш мебель, 300 эзар условни банка гаргга консерваш, и. кх. дI. хьае.

Бурув деттара организацеша планал тIех 1500 метр кIоаргала бурув тохаргда.

Республика энергетикаша кхоачащдергда промышленноста, транспорта, гIишлоний, юрта боахама предприятеш хаддanза энергеца Iалашъелга. Электроэнерги яккхара йола хьалхарча квартала план кхоачашъяь йоаккхаргья КПСС XXIII съезд хьаелла ди тIакхоачаш, хIаьта шера план — 25 декабрь тIакхоачаш. Доагори электроэнергии кхояра гIулакхаш юкъекхахьара чотах 3 эзар тоннал кIезигагIа доацаш условни доагори 8 миллион киловатт-сахьат электроэнергии кхоергья, цунах додар планови заданех долчул 200 эзар сома лох а деш.

Яйгача промышленноста предприятей коллективаша потребительски дIадехар Iомадара ларда тIа лакхъергья арахецача товарий дикал, шерачухь 270-нел кIезигагIа йоацаш изделей керда моделаши кога гIирса 22 модели караерзаергья.

Кхачан промышленноста болхлоша Iалашдергда предприятеш 1966 шера хьувкъамах йола юртбоахама бедал хьайие а чакхъяха а ший ханнахьа кийчъелга, хьаеча продукце дикал лакхъергья, хIаьта производства технологи толашагIа хулийташ тоаяреи йовр кIезигдареи чотах планал совгIа 1700 эзар сома тайп-тайпара йола изделеш хьа а ергья.

Быта служба предприятей болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха алсамйоаккхаргья бахаш болча наха эша гIулакхаш дара объем, къахьегамхой Iалашбара керда формаш юкъе а йоалаергья, уж Iалашбара культура лакх а ергья.

Коммунальни предприятей коллективаша чIоагIагIа болх бергба нах баха пункташ дика кийчъеш тоаяра, бахаш болча наха эша коммунальни гIулакхаш дара массе а тайпаех йола шера план 25 декабрь тIакхоачаш кхоачашъергья.

Металл, бедал, материалаш, ахча кходара йола ях йоаржаяьча московски, ленинградски предприятеша дIадоладаьр хьал а кхоабаш, республика къахьегамхоша лаьрхIад:

а) производства технологии металлически изделей конструкции толашагIа хулийташ тоа а еш, 1500 тоннал кIезигагIа доацаш металл кходелга;

б) керттерчеи новкъостала эшачеи материалах толашагIча тайпара пайда ийбареи уж кIезигагIа дIаахийтареи чотах кхы тIа а 40 тонн йола 120 автогаражни пресс, фонтанни арматура 500 задвижка, болата фасонни литья 150 тонн, кога гIирсий 7 эзар пара, 10 эзар берий коч, дуккха а кхыйола продукци хьаелга;

в) станочни паркеи кхыча оборудованеи балха режим тоа а еш, электроэнергех нонагIа толашагIча тайпара пайда а ийбеш, 20 миллион киловатт-сахьатал тIех электроэнерги кхоелга.

ТРАНСПОРТЕИ БУВЗАМЕИ ГIОЛЛА

Машиннаькъа, автомобильни, фецарча транспортаца мухьаши пассажираши дIа-са кхувлара шера план 28 декабрь тIакхоачаш кхоачашъяь йоаккхилга.

Машиннаькъахоша шоашта тIайийцад ер декхараш: планал совгIа 20 эзар тонн халкъбоахама мухьаш тIадоттилга; планови заданел совгIа къахьегама овсарле 0,2 процент, деннеи бийсаннеи юккъера лаьрхIа йола локомотивай овсарле 0,2 процента лакхъелга, сов доккхий мухьаш кхухьача поездашца кхы тIа а 0,8 миллион тонн мухьаш дIа-са кхухьилга; экономически эффект 130 эзар сомал кIезигагIа а хургйоацаш, 760 кIезигагIа йоаца рационализаторски предложенеш юкъехьолга.

Автомобильни транспорта болхлоша декхар лаьрхIа шоашта тIайийцад автомобильни парках пайда ийбар тоаделга, предприятей культура боарам айбелга, промышленность, гIишлош, юрта боахам Iалашбар тоаделга. Аварешцеи наькъийтранспортни хатарашцеи хоадам беш бола къовсам лоаттабелга.

Бувзама болхлоша декхар лаьрхIа шоашта тIаэц доходий план 25 эзар сома тIеххкхоачашъелга, къахьегама овсарле планови заданел совгIа 1 процент лакхъелга, бувзама ерригача средствай болх тоабелга, кепа йоазув дIа-са доаржадара, радиоточкаши телефонни станце абоненташи дукхагIа хилийтара задани тIеххкхоачашъелга. Бахаш бола нах Iалашбара культура лакхъелга.

ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЕЧЕИ ГIИШЛОНИЙ МАТЕРИАЛАШ ХЬАЕЧЕИ ГIОЛЛА

ГIишлой-монтажни балхий а гIишлой материалаш хьаяра а, хIаьта иштта керттера производственни фондаш болх бе йолаялийтара а шера йола план йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъелга.

Къахьегама овсарле дегIайоалаяра задани гIишлош хьалъеча 0,7 процент, гIишлой материалаш хьаеча 2 процент тIеххкхоачашъелга.

ГIишлой-монтажни балхашка дIадодари гIишлой материалаш хьаяра товарни продукце сомага ухийтари планал 0,5 процент лохделга.

ГIишлошъераша декхар лаьрхIа шоашта тIаэц наха чуIе цIенош, школаш, больницаш, берий учреждениеш, культурно-бытовой объекташ болх бе йолаялийтара шера план 25 декабрь тIакхоачаш кхоачашъелга. Юрта боахама объекташ хьалъяри болх бе йолаялийтари Iалашделга.

Республика городашкеи нах бахаш йолча пункташкеи 7500 квартире газ юллилга.

ГIишлой-монтажни организацейи гIишлой индустре предприятейи болхлоша тIагIертта къовсам лоаттабергба деча балхийи арахецача продукцеи дикал тоаяра.

* * *

Промышленноста, гIишлой, транспорта къахьегамхоша декхар лаьрхIа шоашта тIаэц совхознои колхозни производство айяра, юрта боахама дерригача доакъой продуктивности рентабельности лакхъяра юрта къахьегамхошта дIахо а массе оагIонгахьара новкъостал лоаттаделга.

Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста, транспорта, гIишлой болхлоша, гIулакхерча наха, инженерно-технически болхлоша, Iилмахоша КПСС ленински ЦК-и Советски правительстванеи тешамлу кердача пятилетка хьалхарча шера план йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъяра, тIайийца декхараш кхоачашдара а тIеххкхоачашдара а деррига низаш, знанеш, опыт шоаш тIайохийтарг хилара.

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша вежарий республикаш — Дагестан, Къилбаседен-ХIирийче, Черсий-Балкхаройче — тIахьех долаш хьадоагIа цхьана гIулакхаш леладелга а продукци дукхагIа яккхара, цун дикал тоаяра, рузкъаш, материалаш кхояра, производственни планий кхыдола хьокхамаш дикагIа хилийтара лоаттаю социалистически ях лоаттаелга а дIахо дахьа.

Кхы а айххагIа кхоталургда вай Советски Союза Коммунистически парте ленински Центральни Комитета гонахьа!

Керда толамаш доахаргда вай коммунизма материально-технически база йиллара!

Социалистически декхараш дийца а дийца, гIайийцад предприятей юкъарча собранешка, отраслей активашка, 1966 шера 25 январе хиннача Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста, транспорта, гIишлоний болхлой актива собране.

ТАСС ХОАМ

«КОСМОС-106» ЛЕЛАШ Я

1966 шера 25 январе Советски Союзе сигала яхийтай аргIана йола «Космос-106» яха Лаьттан искусственни спутник.

Спутника борта тIа оттаяьй 1962 шера 16 марте ТАСС-а дIакхайкаьча программага хьежжа космически аре тохкилга дIахо дахьара лаьрхIа йола Iилма аппаратура.

Спутник ер параметраш йолаш орбите яьккхай:

юххьанца го баккхара юкъ — 92,8 минут;

Лаьттан тIехенгара эггара гаьнагIа йолаш (апогее) — 564 километр;

лаьттан тIехена эггара гаргагIа йолаш (перигее) — 290 километр;

орбита лостам 48,4 градус.

Iилма аппаратурал совгIа спутника тIа я:

бокъонца нийса орбита элементаш йистара йола радиосистема;

приборийи Iилма аппаратураи данеш Лаьтта Iочутелара йола радиотелеметрически система.

Спутника тIа оттаяьча аппаратурас лерттIа болх бу. Координационно-вычислительни центр Iочуухача информацена обработка еш я.

Боккха толам

Пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра «Сунжанефта» мехкдаьттахоша дIадоладаь дика гIулакх хьал а лаьца, хьинаре къахьегаш я «Грознефтеразведка» треста чуйоагIача Эльдарово-Орлиная яхача мехкдаьтта тохкача участке бурув детта коллектив. Январь бетта планах 572 метр бурув тоха дезаш яр из коллектив. ХIаьта таханарча ден теха бурув 937 метрага дIакхоач.

Бурув деттача бригадашта юкъе хьалха латташ хьайоагIа Масколенко Николай Григорьевич керте латта коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю № 52 йолча скважинана бурув деттача бригада коллектив. Укх бетта план ханал хьалха кхоачашъяра хьинаре къахьийгад бурильщикаша Трембуков Андрейи Городищын Иванеи, бурильщика гIончаша Чамтиев Iусмана, Мумтаев Рашида, Юсупов Iанте, кхычар.

«Пайда эцаргба хIара балха минутах» яхача девизах къахьег коллектива хIара члена. ХургIолча XXIII-ча съезда сийна вахте эттача цу коллективо лакхъяьй шоай балха темпаш.

Ч. САМИЕВ.

«Гудермесский» совхозе графикал хьалха а бувлаш трактораштa ремонт еш ба механизатораш. Балха тIа дика толамаш доах трактористаша Лурчиев Iанде, Юсаев Ахьмада, Магомедов Мусаида, кхычар.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) А. Юсаев, I. Лурчиев, М. Магомедов.

Н. Нобиашвиле сурт.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПАРТИЙНИ БОЛХ ТОАБЕШ

КПСС Центральни Комитето даим моттигашкарча партийни органашкара хьадехаш да цахаддаш партийно-политически организаторски болх тоабелга, партийно-организационни партийно-политически болх нийса вIаштIехьбаккхарга хьежжа мара мехка промышленносте, гIишлошъеча, культурни вахаре толамаш даха йиш йоацилга теркал а деш.

КПСС ЦК уж указанеш ларде а луацаш, КПСС Заводской райкома де деза гIулакхаш ду партийни организацей партийни балха методаш эргаяьха тоаяра, чура партийни демократи дIахо шерагIа йоаржаяра, партийни вахаре ленински нормаш кхоачашъяра.

КПСС райкомо хан-ханнахьа ю пленумаш, партийни актива собранеш, хан-ханнахьа гулъю коммунистий собранеш. Кхоачамбоацараш дIадахараи практически новкъостал дараи лаьрхIа парте райкома отделаша райкомеи партийни активеи членаша хьинаре дакъа а лоацаш тахка а тохк бюро дувца а увттаду организаторски политически балха дешаш, хIаьта иштта цар терко ю партийни организацеша, предприятешкеи гIишлош хьалъечеи администраце балха лоаттабу тIахьожам тоабара.

Ховш махкилара, тха район дукха доакъош долаш я. Районе я 189 юххьанцара партийни организаци, царна юкъе воагIа 10 эзар гаргга коммунист. Царех ахаш хIана бац аьнна бараш болх беш ба промышленноста предприятешка, Iилма-тохкамеи проектнии институташка. ХIаьта вожаш ахаш балхаш деш ба гIишлош хьалъеча организацешка, транспорте, торговлеи юкъарча кхачани предприятешка, дешара заведенешка, советски учреждениешка.

ХIара юххьанцарча партийни организаце ше болх вIаштIехьа баккхарга хьежжа мара беркат даргдац цо беча балхах. Парте райкомо актива новкъосталца бокъонца хьажа а хьежа де деза гIулакхаш даьд КПСС уставага хьежжа 4 партком вIашагIйоллара а хIаьта иштта вIашагIйоххка йиш йолча моттигашка цеховой партийни организацеши партийни группаши вIашагIйоххкара а. Цу тайппара, хьалха зIамига парторганизацеш хиннача метте, цхьа-ши коммунист мара воацаш хиннача цехашка, бригадашка, сменашка хIанз болх беш я партийни коллективаш, цар хьалхlена карагIдувл дуккха дика гIулакхаш. Дикка дукхагIа хиннаб лохера партийни болхлой а. Духхьал юххьанцарча партийни организацейи цеховой партгруппайи 568 секретарь ва хIанз. Парте райком гIерт, царех хIаравар партийни балхах дика кхеташ хилийта, коммунистий деналера организатор цунах хилийта. ХIаьта из декхар парте райкомо кхоачашду шин лостамах. Цкъа-дале, парте райкомо хIара денна беча балха дукха активисташ юкъеоазарца а, хIаьта шозлагIа-дале райкома ерригача отделашка царна лаьрхIа 18 штате йоаца отделаш хьелларцеи, советаш, комиссеш вIашагIйоххкарцеи. Цу отделашта юкъе воагIа 300 саг. Юххьанцарча партийни организацей секретарашта новкъостал дарца цхьана, партийни активисташа партийни балха опыт Iоаю шоашта. Цахаддаш парторганизацей секретарий дешар Iомаду, цеховой партийни организацейи партгруппайи секретарашца семинарски занятеш ю. Царна дешар хьехаш ба парте райкома болхлой, юххьанцарча партийни организацешта дика новкъостал ду методически совето.

Юххьанцарча парторганизацей секретараш Iомабелга — из да цар практически балха тIа керттера декхар кхоачашдара цар низи терками тIаберзабе безилга, тIайийца решенеш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабелга, тIадожадаьча гIулкхах бола бехктокхам лакхбелга. Боккхача лоархIаме да парте райкома бюро заседанешка партийни организацей отчеташка ладувгIари уж ювцари.

ДIадахача 1965 шера парте райкомо ладийгIад Грозненски химкомбината, «Грознефтехимстрой» треста, кхы дуккхача а предприятей парткомий отчеташка. КПСС райкома бюро заседанешка юххьанцарча партийни организацей болх кIоаргга а массе оагIорахьа а бувцаро дика новкъостал ду секретараи ерригача партийни организаценеи. Цу тайпарча отчето новкъостал ду дикагIа йола опыт кхыча партболхлошта дIаяла а, дIа-юха йоаржае а. Партийни организацешта кулгалдара болх тоабара де деза гIулакхаш ду парте райкомо ше а.

КПСС ЦК октябрьскии (1964 ш.) цул тIехьагIа хинначеи Пленумий материалаш ейзачул тIехьагIа холуш ший балха стиль хийцар парте райкомо: кIезигагIа ха а низ а боабу тайп-тайпара каьхаташ яздара, кIезигагIа хиннай КПСС райкома бюро заседанеш, керттера теркам тIабохийт организаторски балха, тIайийца решенеш кхоачашъяраи царна тIахьожам лоаттабараи. Райкома болхлой каст-каста болх юххьанцарча партийни организацешка, цига цар хьалда новкъостал ду парторганизаце секретарашта. Цар а кхыдолча а дуккхача гIулакхаша новкъостал ду организационно-партийни партийно-политически болх тоабара. Дуккхача партийни организацеша моллагIча гIулакха тIа толам боаккхилга ховш ма дий нагахьа санна нах нийса дIаоттабаь а кадраш йоаггIача бесса хьалкхееш а цар болх бойя. Парте райкомо дика болх бу цу лостамах. Промышленносте, гIишлошъеча, транспорте кулгалдеш ба шоай гIулакх довзаш бола специалисташ. ДукхагIа хиннаб парте райкома бюро чIоагIбеш бола болхлой а. Кулгалдара балха тIа районе дукха бахийтаб инициатива йола, дика кийчбаь бола, коллективашта политически кулгалде ховргдола дика организатораш. Царех ба «Грознефтехимстрой» треста управляющи нов. Н. Н. Шкурин, № 7 йолча треста МУС-а юххьанцарча парторганизаце секретарь нов. А. И. Магомадов, парткома секретараш нн. К. С. Забелин, Н. И. Федюшкин, кхыбараш.

Боккха болх бу кадрай говзали цар теоретически боарами лакхбара. 8 эзар волча инженерно-техническа болхлоехи боахама кулгалхоехи 5812 юкъеэзав политически дешара тайп-тайпарча формашка, 1562 специалист юкъеэзав пропагандистски болх бара, 530 саг деша вагIа институташкеи техникумашкеи.

Дуккха дикагIа сакхетам болаш ба хIанз парторганизацей секретараш. 190 секретарех 37,1 процент бараш лакхереи, чакхъяккханза лакхереи образовани йолаш ба. Йоккха терко ю райкомо юкъарча звеной командираш харжараи хьалкхебараи. Цу лоархIамерча а доккхача а гIулакха КПСС райкомо дIахо бе безаш боккха болх ба.

К. ОЗДОЕВ,
КПСС Заводской райкома секретарь.

ТIехьадуса боахамаш хила йиш яц

КПСС ЦК мартовски Пленумо тIанийцача экономически гIулакхий программо колхозаштен совхозаштен торо лу юртбоахама производство сиха дегIайоалаен шоай экономика чIоагIъен хьалаш вIаштIехьдаха.

1965 шера юкъарча хьайбай боахам тIехьабусилга дIададаккхара дукха балхаш а деш дулх, шура, фуаш, тха доаккхилга лакхдир республика хьайбаш леладераша. 1964 шераца нийсдича семилетка тIеххьарча шера дулх кхо процент, шура цхьайтта процент, фуаш 17 процент, тха 18 процент дукхагIа даьккхар.

Юкъера лаьрхIача совхозашкеи колхозашкеи дIадахача шера хIара беттача Iаттагара яьккха шура 1784 килограмм яр, 1964 шера яьккхачул — 69 килограмм дукхагIа, тха—хIара устагIанна тIера 3,8 килограмм, из хул 700 грамм дукхагIа, хIаьта иштта дукхагIа гулдир фуаш. Из дика толам ба, совхозийи колхозийи хьайбай боахам дегIаахара новкъа баьинаб.

ДIадахача шера итогаш еш ба хIана колхозийи совхозийи фермашка, дийннача гIалаташка хьож, хьайбай продукташ йоахилгеи пачхьалкхенна уж кийчъелгеи дIахо дегIадоаладара торенаш тохк.

Семилетка тIеххьарча шера пачхьалкхенна хьайбай продукташ дIаялара даькъе хьалхара дика толамаш даьхад партийни, советски, юртбоахама организацеша а хьайбаш леладераша а тIагIертта къахьегарца.

Дулх, шура, фуаш пачхьалкхенна дIадалара шера план шу чакхдала барайтта ди хьалха кхоачашйир. Дуккха хьалха кхоачашйир тха дIадалара план.

Планах доагIачул совгIа республика пачхьалкхенга дехкад дулх 869 тонн, 2700 тонн шура, 628 эзар фуъ, 1020 центнер тха.

Ерригача тайпара хьайбай продукташ пачхьалкхенна дIаялорца шера план кхоачашъяьй хьайбаш леладеча йоккхагIа йолча Грозненски, Сунженски, Наьсарен, Шаьла, Гудермесски, Ачхой-Мартана районаша.

Цунца цхьана хьайбай продукташ кийчъяра пачхьалкхен шера план кхоачашъяьнзар массехк районо.

Шура дIаялара план кхоачашъяьнзар Урус-Мартана района, Ножай-Юртен Советски районаша планах доагIачул кIезигагIа кийчдир дулх, Шелковской, МалгIабика, Надтеречни районаша кхоачашданзар пачхьалкхенна фуаш дIадалара декхар, планах доагIа тха дIаладанзар МалгIабика, Ведана, Ножай-Юрта районий жа леладераша.

ХIаьта КПСС ЦК мартовски Пленуме белгалдаьккхар, пачхьалкхенна юртбоахама продукци кийчъяра стабильни пачхьалкхен планаш кхоачашъяр хIара боахама, района, республика кхоачашдинза даргдоаца закон хилар.

Из закон маца кхоачашдергда хатта ловра цхьаццаболча боахамий кулгалхошкеи партийни организацей секретарашкеи.

Халахете а республике долаш да юртбоахама продукташ кийчъяра пачхьалкхен план кхоачаш ца ю боахамаш.

Пачхьалкхенга дулх доххара шера план кхоачаш ца еш вурийтта колхози совхози я, дулх доххара план кхоачаш ца еш — барайтта, фуаш кийчдара — бархI, хIаьта тха доххара — ткъаь йиъ колхози совхози. ДIадахача шера цу боахамаша пачхьалкхенна дIа ца луш йисай 880 тонн шура, кхо бIаь тоннал дукхагIа дулх, ах миллион фуъ, пхи бIаь центнерал совгIа тха. Из кIезига дац.

Ледара латт болх «Шалинский», «Экажевский», «Октябра 40 шу» яхача совхозашка, Шелковской района Менжинске цIерахча, «Коминтерн», «Путь к коммунизму» яхача колхозийи, Сунженски района Ленина цIерахча, Советски района «Новая жизнь» яхачеи Кирова цIерахчеи колхозашка.

Шерагара шерага юртбоахама продукташ кийчъяра пачхьалкхен планаш кхоачаш ца еш хьадоагIа уж боахамаш. Хьайбаш леладеча фермашкара болх тоабара боагIа теркам тIабахийтац укхаза.

Хьайбай продукташ дукхагIа яхара Iадх кхоачамхиллал доакъар Iалаш ца дар, хьайбашта во гIулакх дар. Из да хьайбай боахам дегIабоалабара лоха показателаш хилара керттера бахьанаш.

«Шалинский» совхоза шура кийчъяра план кхоачаш ца яр сенца доашхаргда деттача доаханна боагIача боарамагIа доакъар ца дехкарах шура кIезига яккхарца мара. ХIаьта цунна лоаллах укхача «Джалка», «Южный», «Автуринский» совхозаша планал совгIа шура яьккхай, шоай планаш толамца кхоачаш а йир.

Геттара кIезига яьккхай шура Советски района «Новая жизнь» яхача Орджоникидзеи Ленинеи цIерахча колхозаша.

ХIанз а дукха доахан довш хиларо чIоагIа эшабу хьайбай боахам. Дуккхача фермашка 18—20 процент доахан дайра.

Доахан дебадара а дулхи шуреи яккхар лакхдара а йоккха торо я дахкаш дола доахан Iахара ца хилийтар. Цхьабакъда, дуккхача боахамашка хIана а дукха моттигаш нийслу доахан Iахара дусам.

ДIадахача шера республика совхозашкеи колхозашкеи хIара пхелагIа бола етт Iахар бисар. Из бахьан долаш фермашка хьа ца хулаш дисад бархI эзар совгIа Iаса, цудухьа дукха шура а яйнай. Iалаьмате дукха жа Iахара дисарах хьа ца хулаш 40 эзар Iахар бисар, хIаьта из бахьан долаш дукха дулхи тхаи а дайра.

Во доал дарах чIоагIа зенаш хул боахамашта.

Хьалха латтача боахамий практически опытеи Iилма системаи ларда тIа хьайбай боахам дегIабоалабар нийса вIаштIехьдоаккхе рентабельни хинна ца Iеш боккха пайда лу хьайбай боахамо.

Дукха боахамаш да вай республике хьайбай боахамех боккха пайда ийбеш. Иштта, масала 1965 шера Грозненски шурий совхоза хьайбай боахама 193 эзар сом цIена пайда хилар, «Шелковский» жа леладеча совхоза—550 эзар сом, «Автуринский» совхоза — 138 эзар сом, хIаьта шура яккхарга дIабода мах лакха хиларах 28 эзар сом зе хилар «Шалинский» совхоза.

ТIехьадуса боахамаш хила йиш яц. ХIара боахама кулгалхо, бригадир, специалист, хьайбаш леладер боахама йоакхо еш, юкъарча рузкъан кхом беш хила веза, хIаьта совлеи, пайда ца беш дIадодар дIадаккха деза.

Хьайбаш леладеча фермай чурча торонех биззан массе оагIорахьарен пайда эца беза. Пачхьалкхенна дукхагIа продукци — из фермай болхлой деналера девиз я.

Iа — хьайбай боахамашка деча балхий лоархIамера ха я. Хьайбаш толамца Iангара дахарах тийша хургда укх кердача 1966 шера юкъара хьайбай боахам дегIабоалабари пачхьалкхенга дулх, шура, фуаш, тха доххара план кхоачашъяри.

Хьайбаш леладерий, механизаторий, юртбоахама берригача специалистийи болхлойи хьалхара, тIехьатетта йиш йоаца керттера декхар да хьайбай боахама чIоагIа доакъара база вIашагIйоллар.

Планах яккха еза продукци лургйолча доахана тайпашкеи цар дукхалгеи хьежжа мел доакъар Iалашде деза хьожаш лоархIамаш де декхарийла ба хIара боахаме.

ХIанз хьайбаш леладераша хьалхашка керда декхараш увтт — продукци дукхагIа яккхарал совгIа, из дарегIеи боахама пайданеи хилийтара. Цудухьа рационально лелабе беза боахам. Хьайбай боахамашка дIадодар кIезигде деза шерра механизаци юкъейоалаярца.

ХIанз тоъал дукха я вай республике лакха рентабельни фермаш, пайда бу боахамаш, хьалха латта хьайбаш леладераш. Цар опыт массайолча юртбоахама производства звеньяшта юкъе йоалае еза.

Пачхьалкхен план кхоачашъяр социалистически боахама закон долга хIара кулгалхочоа ха деза ха хьа тIакхачай.

КПСС ЦК XXIII-ча съезда сийленца накъа дахара хьайбаш дика Iангара даха шерра социалистически ятъ йоаржаяьй республика хьайбаш леладеча фермай къахьегамхоша. Хьайбай продукташ кийчъяра хьалхарча квартала пачхьалкхен план ханал хьалха кхоачашъяр из да парте съезда хьайбаш леладераша лургдола совгIа.

А. ТОЛУБАНОВ.

Кадраш хьахаржари хьалкхеяри

Урус-Мартана районера керттера социалистически предприятеш — совхозаш я. Уж да массехк даькъах латта, шоай дегIаахараи экономика чIоагIъяларaи йоккхий перспективаш йола боахамаш.

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленума решенешкеи вай мехка халкъа боахам дегIаахара кердача пхе шера планагеи хьежжа доккхий декхараш эттад совхозашта хьалхашка ялат, дулх, шура, баьца дараш, юрта боахама кхыйола продукташ яхара гIулакха. Кхетадеш да, хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашделга бригадашта, фермашта, отделенешта, бIарччача совхозашта а кулгалдеш йолча кадрашка хьежжа хургхилар.

1965 шерал хьалхагIа дIадахача массехк шера районерча совхозашка тайп-тайпарча бахьанех кулгалду кадраш каст-каста хувцалора, хIаьта цо цхьайолча отделеней, производственни бригадай, хьайбаш леладеча фермай балха Iодкъам ца бе йиш а яцар. Масала, хьаэцаргья вай «Горец» яхача совхоза №№ 1, 3 йола отделенеши, «Красноармейский» совхоза №№ 2, 3 йола отделенеши. 1962—1964 шерашка укхаза хувцаваннав 11 управляющи, ужжал специалисташ, царел шозза дукхагIа бригадираш. ХIаьта цунах хиннар фу дар? Из бахьан долаш цу отделенешка производственни хьокхамаш эгара лохагIа а пайда хьа ца луш продукци яккхарга дIабода къахьегами ахчеи эгара дукхагIа а хулар. Кхетадеш да, ужжал дукха кадраш хувцалуш хилча, кхы дикагIдар хиларга даха дог ца хилар. Цул совгIа, дуккха а дукхагIа йолча кадрай тоъал опыт яцар доккхийча боахамашта доал дара, хIаьта дикагIа квалификаци йолаш йола кадраш баьча балхах хьадоагIар геттара кIезига хилар бахьан долаш бригадиреи отделене управляющеи дараш санна долча балхех къехкар.

Ховш да, уж тайпа моттигаш хьалха хиннача производственни управлене парткоми юххьанцара партийни организацеи кадраш хьахаржареи дIанийсъяреи дешашка кIезига хьожаш а деррига а производственни управленешта дIатIадилла а хинна хилар бахьан долаш нийсъеннилга.

Кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра гIулакха овлангара денз хувцамаш де доладелар тхо КПСС ЦК ноябрьскии (1964 ш.) мартовскии (1965 ш.) Пленумаш хинначул тIехьагIа. Совхозни производства лоархIамегIарча участкашка дика кийчъяь, практически гIулакхаш тIа тахкаь йола кадраш хилийта гIертар парте райком, юххьанцара партийни организацеш, района юрта боахама производственни управлени. ХIаьта цунах хиннар гуш да. Нагахьа санна совхозий отделеней 13 управляющех лакхера юртбоахама образовани йолаш 3 саг мара хиннавеце, хIанз 7 ва, чакхъянза лакхера образовани йолаш — 1, юкъера специальни образовани йолаш — 4 саг. Ерригача отделенешка дIаоттабаьб лакхереи юкъера специальнии образовани йолаш бола агрономаши зоотехникаши.

Белгталара хувцамаш хиннад бригадирий, фермай заведующей, звеньеводий кадраш балхаш тIа дIанийсъеча а. 32 бригадирах хIанз тха ва лакхереи юкъера специальнии образовани йолаш 8 саг, юкъера общи образовани йолаш — 9 саг, чакхъянза юкъера образовани йолаш — 14 саг, хIаьта царех дукхагIа бараш тоъал йоккха практически балха опыт йолаш, юртбоахама техника дика йовзаш ба. Цул совнагIа, са белгалдаккха безам ба бригадирех 23 саг ВУЗ-ашка, техникумашка, сайрийнарча школашка, партийни дешара системе дешаш хилар.

Лакхе дийцачун юкъера керттердар да кулгалду кадраш кхеелга. Цу гIулакха пайда эцаш я массе тайпа формаш, масала, кадрашца беча балха дешаш райкома бюро, совхозий партийни комитеташка дувцар, хIаранеца къаьст-къаьста беседаш йора. Практико хьахьекхар, партийни организацена хIара болхло, цунах доакха бакъахьареи харцахьареи гIулакхаш дикагIа довзаш хилча кадраш Iомаяра гIулакх а толамегIа лелаш хилар.

Отчеташи хоржамаши долча хана цIенхаштта леладе дийзар тха юххьанцарча партийни организацей секретараш хьахаржареи дIаоттабареи гIулакх. ХIанзарча секретарий состав овлангара денз эргаш я дIаихача шерашка хиннача составел. Партийни организацей 44 секретарах лакхера образовани йолаш 10 саг ва, чакхъяланза лакхера образовани йолаш — 4 саг, юкъера образовани йолаш — 17 саг. ЧIоагIа лоархIаме да царех 2/3 дакъа нах партийни балха йизза опыт йолаш хилар.

Кулгалду кадраш хьахаржара, дIанийсъяра, хьалкхеяра гIулакх тоадаро белгталара новкъостал даьд боахама толамаш совдахара. Масала, укх тIеххьарча массехк шера соахка эгтара хьалха кхоачашйир ялат даккхареи кийчдареи пачхьалкхен план — 120 процент, шекара свекла — 112, дулх — 117, шура — 101, фуаш — 112 процент, тешшаме чIоагIа ларда еллар 1966 шера — пятилетка хьалхарча шера хьувкъам лакхбара.

Кулгалду кадраш балхаш тIа дIанийсъяреи дегIакхувлареи гIулакха карагIдаьинарех кхоачамбаь ца а Iеш, кхычарна хьокхам тергболчеи болх тIа-тIа дикагIа бергболчеи тайпара уйла царна чуйоссае гIерт парте райкомаши юххьанцара партийни организацеши.

А. ПАЛЬЧАК,
КПСС Урус-Мартана района организационно-партийни балха отдела заведующи.

КАРЕЛЬСКИ АССР. Ер сурт даькхад газета каьхат хьаду мощносташ семилетках пхезза дукхагIа хиннача Кондопожски целлюлозно-каьхата комбината № 3 йолча каьхат деча фабрике.

Съезда сийна къахьегама вахте а этта, предприяте эгтара кердагIа йолча каьхат деча ворхIлагIча машина коллективо шийна декхар тIалийцад агрегата проектни низ лоаццача хана караберзабе а сменни заданеш тIеххкоачашъе а аьнна.

Толам баькхар — январь бетта хьалхарча итт дийнахьа планал совгIа арахийцад 400 гектар газета каьхат.

СУРТА ТIА: каьхат ду ворхIлагIа машина.

С. Майстерманеи Е. Кассинам сурт. ТАСС фотохроника.

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра Грозненски химически комбината цехий коллективаша, сменаша, бригадаша дог раьза хинна хьалльыцар сунженски мехкдаьттахой инициатива.

Январь бетта даьхача толамашка хьожача хьалхара моттиг лелаеш я № 17-18 йолча цехера нов. Евангулов керте латта смена. ХIаналехьа кхоачашъяьй смена болхлоша январь бетта план. Планах лаьрхIачул совгIа арахийца феноли ацетони итташ тоннаш я.

КПСС съезда сийна хьалхарча квартала план 25—28-ча марта кхоачашъе лерхI коллективо.

Сурта тIа: смена начальник Евангулов Ивани йоккхагIйола аппаратчик Бедрина Надеждаи товарни продукце паспортага хьожаш ба.

И. Плиева сурт.

АВТОБОАХАМАШ КЕРДАЧА ХЬАЛАШКА

Кердача пятилетке чIоагIа лакхлургба автотранспорта лоархIам. Промышленни юртбоахамеи производство дегIаахарца дувзаденна пайда дукхагIа эцара доккхийи чоалханеи декхараш да транспортагара хьадехараш. КIезигагIа хIама дIа а дохийташ мухь дIа-юха кхухьилга цахаддаш Iалашдара тIахьийха я автотранспорт.

Автотранспортах пайда эцара автомобилисташта хьалхашка латтача доккхийча декхарехи баьча балхахи лаьца къамаьлаш дир 1965 шера баьча балха итогий хьакъехьа 20-ча январе хиннача Нохч-ГIалгIай автоуправлене активе.

Автомашинаша дIа-юха кхухьа мухь 1,75-зза лакхбеннаб ворхI шера, грузооборот дегIаенай 2,3-зза. Цу юкъа шозза гаргга дегIаенай автопарк. Транспортни процесс вIаштIехьъяккхара толашагIеи прогрессивнегIеи йола метод хиларах тарра ворхI шера дуккха дукхагIа дIа-юха кхихьад централизованни мухьаш. Къахьегама овсарле лакхъяраи, мухьаш дIа-юха кхахьарга дIабода мах лохбараи тIадерзадаь дола автомобилий эксплуатационнии экономически балха хьокхамаш тоадаь ца Iеш, мухьаш сихагIа дIа-юха кхахьа а йиш хулийт цар. Бахьан из долаш дикка лохлу халкъа боахама дерригача доакъошка ю транспортни расходаш.

Производственни объемаши хьокхамаши дегIадарца цхьана лакхлуш боагIа автомобильни транспорта болхлой коммунистически сакхетам. Болхлой творчески инициативеи сакхетами лакхбалара тешал деш дола къаьгта масал да инженерно-технически болхлойи гIулакхера нахи коммунистически къахьегама тIехьарча боламе дукхагIа хилар. Автоуправлене автобоахамашкеи предприятешкеи 88 бригада я коммунистически къахьегама бригада яха цIи яккхара къовсам лоаттабеш, царех 22 бригадана хIанзле а из еза цIи еннай, 2802 саг ва коммунистически къахьегама ударника цIи яккхара къовсам лоаттабеш. Из сийлен цIи еннай производстве хьалха латтача 944 сага. Царех я № 2 йолча автобоахамера нов. Хасиев Абойи нов. Назаров Василеи, № 4 йолча автобоахамера Кунин Григоре, таксомоторни паркера Тугушев Фаридайи, нов. Костоев Къурейшеи, Наьсарерча автобоахамера Борзов Йокъаба бригадаш.

Цул совгIа, коммунистически къахьегама цIи яккхара тIехьа къовсам лоаттабеш я № 2 йолча автобоахама, № 4 йолча автобоахама, таксомоторни парка коллективаш. Автоуправлене «Сельхозтранс» яхача отдела юкъебоагIа пхиъ автобоахам: Наурски, Сунженски, Шелковской, Шаьла, Наьсарен. Уж деррига боахамаш тIахьийха да, хьалхарча аргIан, юртбоахама мухьаш дIа-юха кхахьа. 1965 шера «Сельхозтранса» автобоахамаша дIа-юха бихьаб 1289,9 эзар тонн мухь, планах 1250,4 эзар тонн болча. Мухь дIа-юха бахьара план кхоачашъяьй 103 процент.

«Сельхозтранса» автобоахамаша шерагара шерага дикагIа вIаштIехьдоаккх юртбоахама продукташ дIа-юха кхахьара гIулакх. ТолашагIа бола нах керте а увттабеш, кхашкарча хьалашка автомобилашта ремонт яра еза средстваши ремонтникаши царна дIа а луш, автобоахамашка къаьстта автоколоннаш вIашагIйоххкара опыто дика новкъостал дир ялат чуэцача хана автомашинаша сеца ца латташи овсарле йолаши болх бара.

1964 шерарчул дикагIа юртбоахама продукташ дIа-юха кхухьилга вIаштIехьдаьккхар управлене автобоахамаша 1965 шера. Волгоградски Краснодарски автомобилистий балха опытах автоуправлене техотдело вIашагIъеллар кхашкарча хьалашка автомашинашта гIулакх дараи ремонт яраи йола дIа-юха лела автогородок. Мел эшача технически оборудованеца а, ремонт еча нахаца а кийчъяь йолча цу автогородоко графикага хьежжа районера районе а йодаш Iалашдир ерригача автобоахамий автомобилашта планага хьежжа ремонт елга. Цу тайпара ремонтни балхаш вIаштIехьдахаро тоадир автомашинай технически хьал; кIезигагIа ха йоаккхар автомашинаша автопарке латташ, ялат чуийца даьнначул тIехьагIа автобоахамашка юха хьаккхаьчача а хьалха дIадахача шерашкарчул дикагIа технически хьал долаш яр машинаш. Автоколоннашта кулгалделга дикагIа вIаштIехьдаккхара юкъедоаладаьдар радио чу гIолла къамаьл а деш бувзам лоаттабелга, из бахьан долаш йиш хилар дIа-юха лелача транспорта эша гIулакх сихха кхоачашде. Цул совгIа, республика ерригa районаш зонашта йийкъа яр. ХIара зоне вIашагIъелача колоннана кулгалдара управлене аппаратацара къоаставаьвар цхьацца бехктокхама болхло. Шекара свекла дIа-юха озара 1965 шера вIашагIъедлаяр кхо автоколонна: цаI шекар доаккхача заводе, цхьацца Урус-Мартанеи Ачхой-Мартанеи районашка.

Ялати юртбоахама кхыйола продукташи 1965 шера чуэцача а, хIаьта иштта халкъа боахама мухьаш дIа-юха озача а белгалбаьннача шоферашта болхлоштеи елар Сийлен грамоташи маьхера совгIаташи. Царех ва № 1436 йолча автоколонна шофер Акулов Валерий Михайлович, МалгIабикерча автобоахама шофер Велхиев ГIалимха Ахьмад, дуккха кхыбараш.

Республика колхозашкареи совхозашкареи шекара свекла хьаккхуьилга дика вIаштIехьдаьккха доллашехьа, кIезиг-дукха хьовзам хилар цхьайолча совхозашка свекла хьаахкареи хьатIайоттареи гIулакх лерттIа вIаштIехьа ца даккхарах. Масала, царех я «Самашкинский», «Горец», «Джалка», «Шалинский» яха совхозаш. Цу совхозий кулгалхой бехках, массехказа мухь тIабоацаш бIаьхха никъ бе бийзар автомашиний колоннай. Цу гIулакхо новкъарле йора автомашинашка овсарле йолаш болх байта.

Шекар доаккхача заводе дуккха сахьаташ доахар автомашинаша мухь тIаболаш латташ. Бахьан из долаш шекара свекла чуэцача юкъагIа 46529 сомага кхаччалца лакхъелар штрафни санкцеш.

Нохч-ГIалгIай автоуправлене автобоахамий белгалдаьхача дикача гIулакхашца цхьана долаш да керттера декхараш кхоачашдара новкъарле еш дола цIенхашттара кхоачамбоацараш а.

Тонна-километрах йоагIа планаш кхоачашъяьяц пхе автобоахамо: № 1436 йолча автоколонна, Гудермесски, МалгIабика, Наурски, Шаьла автобоахамаша. Цу автобоахамаша иштта кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план, кхоачамхиллал пайда эцацар балха ханах. Лохача боарам тIа латт шоферийи ремонт еча болхлойи къахьегам вIаштIехьбоаккхилга. Кхоачамхиллал тIахьожам лоаттабац линеш тIа лелача автомобилий балха. Дика вIаштIехьдаьккхадац автомобилашта технически гIулакх делга, кхоачашъяц технически гIулакх дара графикаш. Бахьан из долаш дукха хул заявках ю ремонташ, ремонт еш тоъал ха йоаккх автомобилаша, цудухьа дукха мах бода мухь дIа-юха кхахьарга. Мухь дIа-юха кхахьара план кхоачаш ца яри пачхьалкхен средстваш кхом ца беш дIаахийтари бахьан долаш дикка лакхъеннай накладни расходаш. Цу гIулакхо планах боагIачул лакхбаьб мухь дIа-юха бахьарга дIабода мах. Масала, Гудермесски автобоахаме 9,8 процент лакхбаьб мухь дIа-юха бахьарга дIабода мах. Из бахьан долаш 1965 шера 24,9 эзар сом зе хиннад боахама.

Управлене дуккхача автобоахамашка планах йоагIачарел лохагIа я автопаркахи пробегахи пайда эцара керттера эксплуатационни коэффициенташ.

Тонна-километрах мухь дIа-юха бахьара 1965 шера план 102 процент кхоачашъяьй автоуправлене, тоннах — 102 процент, тонна-километрах — 98 процент.

Производственно боахама болх кхы а дикагIа хила мегар, нагахьа санна, лакхе белгал мадаккхара, цхьадолча боахамаша 1965 шера планаш кхоачашъяьяларе. Цудухьа, тIехьадусача автобоахамий кулгалхоша хье а ца луш гIулакхаш де деза боахама болх тоабара.

Къаьстта теркам тIабахийта беза мухь дукхагIа дIа-юха бахьараи цунга дIабода мах лохбараи. Iомае а йоаржае а еза толашагIа долча автобоахамий опыт. ХьаIомае йоагIаш я дуккхача шерашка лакха производственни хьокхамаш а долаш, шерагара шерага пайда а беш хьабоагIача № 4 йолча автобоахама опыт.

ХIанз автоуправлене кийчъю боахамаш планированеи производства экономически стимулированеи кердача формага дахара материал. 1966 шера цу формага боаккхаргба кхо автобоахам. Цу предприятей ларда хургья рентабельность.

1966 шера пачхьалкхен план ханал хьалха кхоачашъяра шоашта хьалхашка лаккхара декхараш оттадаьд Нохч-ГIалгIай автоуправлене коллективаша.

Боахамий гIулакхаш тоадергдола бокъонаш кара а эцаш, чурча резервех пайда а эцаш берригa низи хьанари тIадерзадаь кердача пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъеча кхы а доккхагIа толамаш дахеи массе производственни хьокхамех хьалхарча квартала план кхоачашъярца КПСС XXIII-ча съезда накъа яхеи кийча я автобоахамий коллективаш.

М. УЖАХОВ,
мухь дIа-юха кхахьара автоуправлене воккхагIа вола инженер.



Дж. ЯНДИЕВ.

ХАЙРА СОНА...

ДIайхача шерашкахьа юха
хьежа,
Гаьнара, юхера наькъаш
дагадеха,
Аз аьлар, царна цIимхаро
тIачайха:
«Алал оаш, фуд вай даьр»?
Шортто дела къежа
Цар сога аьлар:
«Дикача баьрес ше гаьнна
БIаьхача наькъа тIа ваьлча,
Ди техача санна
Човхабеш,
Ханнахьа тох дына шод,
Наькъ тIа валалехьа ю,
Наькъа уйла», аьнна.
* * *
Хайра сона бIастеца
ловзарах
Гуйра хьийкъа ца хулга,
Иллей оаз вайна езарах
Иллеш шоаш ца декалга.

Хь.-Б. МУТАЛИЕВ.

Зовзал

Са новкъосто
ШогIа Iочутехар
Хьалла тIера —
Хьун аьле чу
Бека болабелар
Из лув-кхера.

Цу лув-кхеро
Тувса кхераш
Ла ца могаш.
Йижар пхьагал,
Дийшар тж цун
ДIаьха лергаш.

Бакъда, са кулг
ДIа-м кхетанзар
Цу аьнхах:
Цун-м цIока а
Заьлза хургьа
Шелалах!

А. ХАМХОЕВ.

ЙОIАЦАРА БЕЗАМ

Маьлхо санна Iуйре хозъеш
Из хи тIа я арайоал.
Дега къайле дIа ца хойташ
Со бIарг тоха духьалвоал.
Дошо хьаьса цун кIажараш
Михо боча ловзаю.
Доагаш лепа Iаьржа бIаргаш
Къайлах сайга делаш гу.
Мерза езар лелаш боа никъ
Аз дошоца булларгбар
Ткъамаш далре оалхазар хинна
Цунна уллув хьувзаргвар.
БIарга ца гуш йовнкхаш
йоа ха
Шера сона нийсса хет,
Бийсан сога наб ца яйташ
Массаз гIанахь духьал латт.
Латтаргвар со цунга хьежаш
Шераш дукха ахарах,
Мерза безам цунца буаш
Дега езалларах.
Маьлхо санна Iуйре хозъеш,
Из хи тIа я арайоал.
Дега къайле дIа ца хойташ
Со бIарг тоха духьалвоал.

А. МЯКИЕВ.

Наьна дог

Бер ший ага чура даьнна
Iомалуш да баккха ког.
Из лорадеш уллув даьнна
Деттaлуш да наьна дог.

БIаьрча дуне чулацалла
Я цун бочал бераца,
Цунах йоал цун дега гIозал
ЮстаргIоаца хIаманца.

Кхоллама ала боагаш керахь
Ваьннав новкъа кхийна вoI —
Мелла доккхал дой а, къайлах
Саготдеш да наьна дог.

Мехка бала, халкъа уйлаш —
Шедар из чулоацаш да.
Цун йовхалах дувла сийгаш,
Седкъий санна лепаш да.

Иштта цIаккха сатем боацаш,
Дукха хIама тIадилла,
Да наьна дог даим доагаш
Вахар духьа хьакхелла.

Цунна чухьажа йиш хилча,
Дерриге вахар хьагойташ
Эзар тайпа сурт гургдар,
Из цун оаз хьаараяьлча,
Яьсса аре, лакха лоамаш
Дуне мел латт декаргдар

ЗИЗА ЛОТКЪАМ

Цу лаь чIорах чакх а даьнна
Наькъа йисте, мико теркош,
БIаьстан юьиг яхьаш дена
Хоза зиза дагIар лепаш.

Адмий дегаш ловзадаьхе,
Кер цо хозалах хьалбузар.
Сийрда уйлаш сомаяьхе
ХIара саг дIанакъавоаккхар.

Бакъда, бIаьсти, гувхар хувцаш,
Гонахьа дIаьржа яьлар.
Тамаш йолча зизайх йогаш
Аре тоаенна дIаьттар.

ТIаккха цхьанне теркал ца деш
Дисар зиза къайладаьнна.
Ший хам ца бар новкъа долаш
Дега чIоагIа вас а хинна.

Маьлхардаха дагIа зиза
Оаз цун хьахоз екаш михца:
«Ма хилалаш цIаккха къиза
Хозал яхьаш веначунца».

Амир ПЛИЕВ.

ВАХАРАХ

Вала санна,
Хала да ваха
Саготалла аьннадац,
Эвар хало
Бала лайна
Кот ца ваьннар
Вахар доваш вац.

Халкъа багахбувцам

ПАЧЧАХЬА КОРТЕИ СА СЕСАГА КОРТЕИ

МоцагIа, дукха зама хьалха паччахьанна гIулакх деш цхьа саг хиннав. Кховзткъеи кхаь шера цIена гIулакх даьд цо паччахьанна. ХIара Iурра-Iура кхийтта боагIача малхаца хьал а гIеттaш даьлагара моаршал а, иштта кхы дика мел дар а дехаш хиннад цо паччахьанна.

Цкъа, Iурра сецца хьал а гIетта паччахьанна дикадар дехаш из вагIаш, — со набарах сома ваьккхав Iа, аьнна, паччахьо из суде веннав. Паччахьа судо суд яьй цунна хьалъолла ве, аьнна.

Шийна суд яьчул тIехьагIа, дехар даьд цу воккхача саго судагa цIа а вахийта дезалах бIарг тохийта сога, аьнна. Судо цун дехар кхоачашдаьд. Дезал болча цIа а ваха, царех юххера бIарг а теха, уж къинтIера а баьха юхавоагIаш сесаго аьнна хиннад цунга:

Хье хьал ца оллаш вусе сона даьре коч эцалахь, аьнна.

Юха ма кхаьччинге, хьалъолла аьнна шин бIоагIа кIал дIа а оттаваь, лалам кач тохача хана, чIоагIа кIадж ваха велавеннав воккха саг.

Цига вIашагIкхийттача дукхача наха а, хIаьта цига Iохайна ваьгIача паччахьо а хье велавенна хIама тхога хьаала деза Iа аьннад. Цар кхы вита а ца вита дувца волавеннав воккха саг:

— Аз паччахьанна цIена гIулакх ду кховзкъеи кхоъ шу да. Цу кховзткъеи кхаь шера Iурра-Iура хьал а гIеттaш, кхийтта боагIача малхаца укх паччахьанна дикадар дехаш хиннав со. Эггара тIехьа а цхьан Iурра укханна со дика дар дехаш вагIаш аз ше сомаваьккхав аьнна укхо суде венна, судо хьалъолла аьнна суд яьй сона. Судагара бокъо а йийха, сай дезалах бIарг а теха, ужаш къинтIера а баьха со юхавоагIаш, тха цIагIарча сесаго аьлар сога: «Нагахьа санна хье хьал ца оллаш вусе, сона даьре коч ялахь, аьнна.

Аз шийна даьр дика долладехьа, со суде веннача укх вай паччахьа кортеи, иштта халосагото тIалаттaшехь а шийна даьре коч эца яхача тхой сесага кортеи цхьатарра хет сона; хIаьта со чIоагIа велавалар из дага до-хар а дар аьнна, ший къамаьл даь ваьннав воккха саг.

Цул тIехьагIа цига вIашагIкхийттача наха паччахьа дIа а ваьккха, хьалъолла аьнна яь суд а йохаяь паччахьал де дIаоттаваьв воккха саг.

ДIаяздаьр МАЛЬСАГОВ Абу.

МАССАЗА ДАХАРГДОЛА МУГIАРАШ

ГIалгIай йоазонхо Зязиков Хусена Бахьаудин хьоахавича, малав из, фу даьд цо яхаш хетта эшаш дац. Цун цIи ца йовзаш наггахьа саг хургвац Нохч-ГIалгIай мехка. ХIаьта Бахьаудина арахийца книжкаш вай республике дайза ца Iеш, кхыча вай вежараллерча республикашка а йоккхача Россе бахача дукха болча наха а дика довзаш а дезаш а да. Из къаьгга хьагойтар укх шера ноябрь бетта хьалхарча деношка Нальчике хиннача Къилбаседа Кавказерча йоазонхой Форумо а дукха ха йоацаш Москве дIадихьача нохчийн гIалгIайн литературай кIиро а. Цу ниннахьа а сий деш а вокха йоазонхо лоархIаш а йоахар Зязиков Бахьаудина цIи, хIаьта цо яздаьча книжкех лаьца дукха дIайха безаме къамаьлаш а хилар цига.

Бахьаудин ваьв 1908-гIча шера Наьсарен районерча БурокIалха ахархочун цIагIа. Итт-цхьайтта шу мара даланза кIаьнк хиннав из вай мехка лира граждански тIом латтача хана. Цу замалахь ше вIамига хиннавале а, цо дика дагалоац из бирса ха. Цахаддаш дIа-са даь довнаш, боабаь а човнаш хинна а окопаш чура вордаштца а ги беккаш а чукхихьа дай, вежарий, деникинцашна йоагаяь юрташ уж, моллагIа а унзара ваккха тоам бола ийрча сурташ кIоартга кIаьнка дет чу дувш. Сутарча бIаргашца шедар зувш, адамаша дувцачунга саькха ладувгIаш ва из. ХIаьта а цу хана вIамига волаш мехка этта гIулакх мадарра кхетаде ца мегадале а, цхьа ха-зама яьнна ше йоазонхо а хинна дIаэттача дийнахьа-м, хIетта шийна гуш санна, вай тешадеш, нийса йолча образашца юха духьал уттадергда цо вайна уж сурташ къамаьла а доацаш, цу хана шийна бIаргадайна, шаьрра дагадоагIа хIамаш, наха довзийта я дIадувца а ше декхарийла лерхI Бахьаудина. Шедар каьхата тIа ЮтIадаьккха вала ца кхер кхераш санна, чуйнина болх беш ва йоазонхо. Бахьаудина дика кхетаду историе бакъдар адамашта, къаьстта хIанз хьалкхувш йоагIача тIехьенна дIадовзийтар мел доккха а политически лоархIаме а гIулакх да йоазонхочо язду «ГIушаХьажа», «Кхо воша», «Ши съезд», «Ультиматум» яха а иштта кхыдола а дувцараш. Уж дувцараш, Бахьаудина кхоачанце аьнна дагалаьцачун юхьигаш мара яц. Шийна хеза керда хIамаш дIаяздеш, документаш, цхьаццадола каьхаташ, сурташ, болх дIаболабича эшаргдола книжкаш вIашагIтохаш, кийчлуш ва из вай Нохч-ГIалгIай мехка Октябрьски революци йолча хана хиннача событех лаьца йоккха произведени хьакхолла. Дийнахьа ший кIулакха тIа а волаш, бус-буса бу цо ше дIаболабаь боккха болх. Диъ-пхи шу чехка дIадода. 1962-гIча шера Нохч-ГIалгIай книжни издательствас арахец «Республика цIерагIа» аьнна цIи а йолаш дола Зязиков Бахьаудина керда книжка. Арадоаллаше, книжкаш дешарий теркам тIаоз цо шийна. Багара бага а эцаш дувц из книжка наха. Каст-каста къовсамаш дувл цунна гонахьа. Цхьабараша из чIоагIа дика могаду, хIаьта вокхар йоазонхочо ший ерригга торонаш хьагойта яц яхаш дувц, цхьабакъда уж массава а хьатIабоагIа цхьан хIаманна. Из да, цкъа-дале, йоазонхочун боккха болх чакхбаккха низ кхаьчалгеи, шозлагIа-дале, «Республика цIерагIа» яхача повесто вай нохчийн гIалгIайн литературашта юкъе сийлахьа моттиг дIалоацилгеи. ХIаьта фу хет автора. Автора уйла ю. Наха оалачунга саббаре ла а дувгIаш, бакъахьа хетар хьа а эцаш, шийна хьалхашка керда декхараш увттадеш ва из. Тайп-тайпара нах, цар оамалаш, царна юкъера гIулакхаш, Советски Iаьдал доаккхаш мехка лаьтта тIом, моастагIий, цар сибаташ, — дукха хIамаш хьахьокха вIаштIехьдаьннад Зязиков Бахьаудина цу йоккха йоацача повеста тIа. ХIаьта а автор кхеташ ва, из кIезига долга. Цо уйла ю дIахо йодача хана цу книжка тIа кхы а болх бе, цох роман де. Цул совгIа, цхьаькха а да цунна сатем ца луш: Советски Iаьдал доаккхаш деникинций йоккхача отряда цхьаь, турпала духьал лаьтта волча Нальгиев Мандречох лаьца книжка язде уйла йолаш ва из. ЦIаьхха а яхар мо СурхотIа ух Бахьаудин. Мандречун коа хул из, цо дов даьча моттигашка хьеж, цига баккхийча нахага, хаттараш а деш, СурхотIа хиппача тIемах лаьца къамаьлаш дувцийт. Бокъонца бакъдар мара ца язде гIорт Бахьаудин. 1964-гIа шера Грозне арайоал «Турпала вахарцара ийс ди» яха цун цхьаькха повесть. Из бокжхача безамца чIоагIа могаеш тIаэц книжкаш дешараша.

Къоанешта а бераштa а цхьатарра, дезалу из книжка. Цу шера из повесть арахец эрсий меттала Москве «Берий литература» яхача издательстве кховзткъе пхиъ эзар экземпляр тираж а йолаш. Чехка дIайийца доал из тикашкара. Нах сутара ба из дешара. Зязиков Бахьаудина «Турпала вахарцара ийс ди» яха повесть гIалгIай литературе керда дош да. Из язъяьй говза, цкъа книжка деша аьнна Iохайначоа, дерригга дийша валлалца гIатта дог доагIаргдоацаш, из язъяьй атта ешалуш гIалгIай цIенача меттаца, из язъяьй цу тIа авторо мел дувцар, вешта аьлча композици дика вIаштIехьъяьккха. Повесть араяьнна дукха ха ялале, книжкаш дешарашкара каьхаташ аха доладелар Бахьаудинага. Цар повесть хестайора, хIанз волаш вий из турпал Мандре яхаш хеттар, кхы а цу тайпара книжкаш язде ка яйла яхаш, ловцаш доахар.

Цунца цхьана баьхача а лийннача а кIезига болча наха мара ца вовзаш хиннача Нальгиев Мандре цIи дIаяйнача мехка. Ийс ди доаккхаш цо деникинцашца дIалаьцача юртара ара ца воалаш, царца тIом беш. БIаргча отряд я Мандречоа духьала латташ, цхьабакъда цунна хIама де магац царна. МоастагIашта хац из ше цхьаь мара воацилга. Мандре говза ва: дукха нах ба алийта, каст-каста моттигаш а хувцаш ду цо дов. Юххера кот а воал из царел. Алхха из цхьа Мандре вийца Iац Зязиков Бахьаудин ший «Турпала вахарцара ийс ди» яхача повеста тIа. Цу тIа цо дувц Советски Iаьдал доаккхаш гIалгIай юрташка лаьтта гIулакхаш, лоамарой кхетам миштa айбеннаб, мел гIо даьд эрсий болхлоша из кхетам айбеш. Цо бувц машар, къамаьшта юкъера доттагIал, ираз.

«ИйслагIа ди дар Мандречо бIаргчача отрядаца къувса, — яхаш, язду Бахьаудина шийна дукха везача турпалах. — Ийс дийнахьа кхерабеш, боабеш, човнаш еш ситIара баьха хьувзабора цо белогвардейцаш.

Вешта цо-м лархIацар шийх е майра, е турпал а. Из моастагIех лийтар иразе машари даккха гIертaш. Цо къийсар, хIана аьлча из цIаккха а уйла хувцалургйоацаш большевикех тийшавар.

Ийс дийнахьа лаьттар цо деникинцашца лоаттабаь къовсам. Цхьабакъда из къовсам бола-м дуккха а хьалхагIа беннабар — Элжаркъамоллагеи аьлага Андрониковгеи — майрра бакъдар цо аьннача дийнахьа денз, цо дружина вIашагIтехача хана денз, Албогачиевх из кхийтача, Орджоникидзе Сергос цун морса кулг лаьцача денз!

Хала, гIозале ца гуш, балане мара иразе доацаш хиннача цун вахаро нь кийчо яр из цу ийс дийнахьа цунна гIо даьр!

Зязиков Бахьаудина балхагIа йоккха моттиг дIалоац дувцараша, къаьстта сийлахь-боккхача тIемах лаьца цо яздаьча дувцараша. Из тамаш а яц, хIана аьлча, тIом болабелча денз чакхбаллалца тIем тIа хиннав Бахьаудин: юххьанца мугIарера тIемахо волаш, тIехьагIа «Даьхен воI» яхача армейски газета болхло волаш. ТIом бувцаш да цун «Хатар», «ЭгIазал», «Маликат», «Советски сага лоIам», «Йокъаенна га» яха а иштта кхыдола а дувцараш. Доацар юкъе а ца кхухьаш, тIом лаьттача цу дIаьхача пхе шера шийна бIаргадайнар, ший дега Iаткъар да Зязиков Бахьаудина дувцар «Хатар» яхача лоацачa дувцаро хьаелл цун тIемах йола цикл. ТIом дIабаьнна ха я. ТIем тIара цIа а вена, моастагIашa вийнача ший новкъоста дезал болча, новкъоста тIеххьара васкет кхоачашде вода цу дувцара керттера турпал. Хала гIулакх да цо хьош дар.

Зязикова Бахьаудина кхоллама юкъе йоккха моттиг дIалоац классикий произведенеш эрсий метталара йоахаш цо баьча балхо а. Царех да Лермонтова «Вай хана турпал», Пушкина «Дубровский», Чехова «Чиновника валар», «Бетта чу воалла саг», Толстой «Той дIадаьлча», «Кавказа есар», кхыдараш. Бахьаудина эрсий метталара даьхад Мато залка «Янош-Салте», Фурманова «Чапаев» яха книжкаш. Из, дагардеш атта дале а, бе велча, хала а, бехктохаме а, боккха а болх ба, Зязикова а баьбац из болх цкъа Iохайна: дукха деша, дукха ха а, къаьстта наьна метта къайленаш дика йовза а ейзай цунна, из болх бе ше дIаволавалалехьа. Цудухьа я цун переводаш атта ешалуш а вай гIаддугаш а. Белгалдаккха деза К. Марксеи Ф. Энгельсеи «Коммунистически манифеста», «КПСС историна», Орджоникидзе «Большевика никъ» яхача книжка переводаш яьр а из хилар.

«Къахьегамах шоай вахара хьисап даьча адамий шоай дагардараш а, шоай гIозале, сина эшамаш да, хIаьта уж художественни иразаца хьахьокхар писатела сийлахьа декхар хила а хиннад, кхы дIахо хила а деза,» — яхаш, яздора Зязиков Бахьаудина Нальчике форуме а хинна ше цIавеча. Из цо кIоаргга дето мога а деш шийна кьатIа а ийцадар. ТIеххьарча шерашка цо язйир таханарча нахах, Наьсарерча хьажкIаш лелаерех лаьца «Дега гIозале» яха керда повесть. Цул совгIа, чIоагIа безам болаш вар Бахьаудин Грознерча болхлоех лаьца книжка язде. Вай таханара ди, къахьегамхоша доаха толамаш дувцаш я цун дукхагIа йола очеркаш, дувцараш.

Саид ЧАХКИЕВ.

М. С. ПЛИЕВ

IИЙСАИ МУСАИ

(ДУВЦАР)

Карт юкъе мара йоацаш лоаллаха вах Iийсаи Мусаи. Муса сийна бIаргаш а долаш виткъа лакха кIаьнк ва. Хабар дукха а дувц ше, боккхагI бараштa юкъе а лелхаш. Шийга ла ца дийгIача даь, е наьна пхьарс хьа а лаьце, ший дагардар дIа ца аьлча Iелуш вац Муса. Сардамаши во мотти Мусайна санна ховш цхьа бер дац цар улица тIа а.

Iийса лохорча дегIара, кIор санна Iаьржа бIаргаш а долаш цIе басилгаш а йолаш, сатийна кIаьнк ва. Из цIаккха а йист хилац боккхагIчар къамаьл деш хилча. Е цун багар даьнна во дош хеза саг вац цар улица тIа. Iийса тIера ва хIама хьадара.

ВIаши цхьан ханнара бале а каст-каста эгI Iийсаи Мусаи, тайп-тайпара хул цар довнаш. Шийна цIена барзкъа массаза эц, хаьи тIа ши кулг а оттадий, Iийсайна курал е воагIа Муса. Цул совнагIа Мусайга массаза кисара хьал а йоахаш юаш «Золотой ключик» а хул.

Iийсай да совхозе цIи хеза тракторист ва. Собране массаза хеставу из. Цунах доккхал ду Iийсас. Из дуккхаза а хинав даа хIама а ийца цунна тIехьа ваха. Хоза хет Iийсайна наггахьа кIур а тоссаш оахам деш йода «Дизель». Воте даьтташа даьхача кулгаша яххар ду цо.

Мусай да дуккха товараш долча складе ва болх беш. Вешта аьлча районе мел йолча тикашка товар дIакхухь цун складера. Дукха-м Мусайна а веза ший да. ХIана везац из масса хана цо Мусайна а цIагIа мел волчоа а хIамаш кхухьаш хилча. Цхьабакъда, Мусайна ца дезаш гIулакхаш-м доахк цун даьх а, цу хьакъехьа цо цхьанна сагага дийца деце а.

Каст-каста къаракъ менна веха хул из. Чувеча цIагIа яппараш ю. Цкъаза наьнах а лат.

...Мусар хIама дуаш хилча цец воалар Iийса. Фу дар цар истола тIа доацаш? ВорхI-бархI тайпара хулар царцига даа хIама. ХIаьта Iийсарцигам-м хилац иштта дукха даа хIама наггахьа хьаьший баьхкача мара. Из а дар Iийсас хьа ца оале а цунна къувлаш. Цул совнагIа ва а вена цу тIа Мусас а хьаьрцар бурч...

Шийна дас ена цIена костюми туфлеши а йийха хьачувенача Мусас геттара боккхийча наха тара хила а гIертaш доккха къамаьл дора Iийсага, — со вотеца городе а ваха, тхо хIама даа ресторане а даха, — яхаш. Iийсайна-м мича хов ресторан фу я а. Я ца хайча сагота а вацар. Муса таксеца городе вахари, из ресторане вахари мича дар Iийсайна Iеткъар-м, кхы а кхы дар-кх.

— Со санна хьо, хьай даьнеи наннеи дукха везаре, хьона а ийдергдар дуккха а хIамаш. Вешта шо-м, уж шоай цIенош хьалдаь даха а ца могаш дала ма доахкий, болх беш даьккхар мара хIама а доацаш, — аьлар Мусас, ше чуводаш. Из новкъа хилар Iийсайна.

— Муса! Кхы тханцига ма веллахь. Со шунцига а воагIаргвац хьона, — аьлар цо тIаккха.

Цу саррахьа балхара чуена нана, маьлхара вагIа Iийса бIарга ма вайнге, гонахьа хьайаар:

— Фу даьд хьона са кIаьнк? Корта лазий, че лазий? — Фу дитар цо ца деш, градусник тIаьн кIал а елла?

— Нани! — аьлар цо, — бакъдар аргдий Iа сога!

— Аргда, хIана алац аз? Со маца лийнай хьона харц? — аьлар нане, цецъяьнна Iийсайна бIара а хьежа.

— Нани, со дукха везий, хьонеивотенеи?

— Эъ! ХIана везац хьо? Даьра веза-кх тхоай сил а дукхагI-м,—аьлар нанас. Веза а ма везарий царна-м.

Нанна ховра Iийсайна цхьа хIама къувлилга. Цо шийна новкъадар массаза а хьаоаландаь, сатохар цо Iийсайга хаттар ца деш. КIеззига уйла еш а ваьгIа юха а, — нани, цу Мусарцига, цар хIама дуача хана истол дизза ма хулий даа хIамаш, вайцига хIана дац? — Цкъарчоа ше фу аргда а ца ховш йисаяр нана.

—Ой, ва кIаьнк, аьлар цо тIаккха, гой хьона, вай цIенош деш ма доахкий. Воте а аз а мел доаккха ахча дIанхад царга. Цlенош йистедаьлча вайцига а хургда.

— Вайла тIехьагIа ма доладаьдарий Мусар цIенош де, цар дараш йистедаьнна дукха ха ма йий, — аьлар Iийсас ,нана цецйоаккхаш. Кхы нанас ший дешашта жоп а ца денна, — нани, — аьлар Iийсас, — Мусас ма йоахий, со хьонеи вотенеи дукха везац, со санна хьо царна дукха везаре, хьона а ийдергдар сона санна дуккха а хIамаш.

— Хьона а ийдергда эшаш мел дар, ши-ший ха я массадолча хIаман — аьлар нанас. Уж нахал тIех хила гIертaш нах ба. Муса харц лув. Хьо тхона дукха веза, Муса ший даьнеи наннечул, — цар Муса хьарам рузкъа а дуадеш кхеву, ала еннаяр из. Ца оалаш дитар цо уж дешаш, къамаьл кхы а кIоарглургдолга а хайна...

Iийсас санна шоашта юкъе хинна къамаьл нанна дIадийцар Мусас а. Нанас барт бийттар Мусайга.

КIаьнк-м во мича вар Муса, цхьацца оамалгаш яьхкаецаре. Шийна эгIазъяха ягIача нанна бIарахьежаш вагIаш цхьа ха а яьккха, — нани, аьлар цо, — тIаккха сона санна дуккха а хIамаш хIана ийдац Iийсайна, цун нанаси даси?

— Ийдац шоашка ахча доацандаь, цар даьга ахча дац, хьа даьга санна, — аьлар нанас.

Ший дагахьа уйла йора Мусас, — ой, йоахар цо, Iийсай да а нана а ма дий болх беш, тIаккха тха цхьа воти мара вац. Царга дукхагIа хила ма дезарий ахча, тхогарчул-м. ТIаккха вотена мичара ух из ахча?

— Нани, — аьлар цо юха а, — тIаккха вотена мичара ух из ахча? Вотега-м чу массаза воагIа хул ахча.

— Из хьай даьга хатта Iа, цо лургда хьона жоп, — аьлар нанас.

Мусас шаьра кхетадора, ший даьнеи наннеи юкъе цхьа бохам латтилга, цхьабакъда, из фуд ха хьаькъал дIакхачацар Мусай.

Цкъаза Мусай да чувагIацар ах бийса йоаллаш мара. Из чу ца воагIаш говш хилча, эгIаз а ухаш ше лел-лелача барт беттар нанас. Цкъа а шозза а из елхаш а ейнаяр цунна.

— Нани елхар, — аьнна Мусас дIадийцача, из-м, елхачар ма яьлаялар, йизарах елх-кх, — аьлар дас. Цунах ховра Мусайна, даьнеи наннеи юкъе дерригга а дика доацилга. Дехке ваьнавар из ше Iийсайга аьннача дешашта.

— Кхоана ваха а ваха товргва-кх со, — аьнна дагадоххашехь, — «Кхы тханцига ма веллахь, со шунцига а воагIаргвац», — аьннача Iийсай дешаш цIаьхха а шийна хезача санна хийтар цунна. Чувенача дас юкъагIа яьхар цун уйлаш.

Кисашкара ахчан пачкаш хьал а яьха, да лархIа хайча,

— Воти, мичара ух хьона из ахча? — аьлар Мусас.

Цу хаттара раьза воацача дас, цIийденна бIаргаш а къоарзадаь, — кIаьнк, кертаца бе беза болх—аьлар, ший керта гиччаг долчча нана пIелга юххера пIелг а хьовзабаь. Цо багара хьатехача къаракъеи гIаьлени хьажо човхаваь Муса араваьлар, даьна раьза воацаш.

...ХIама а диа Iийса Iовижавар да балхара чувоагIача хана, цхьабакъда тхьовса-м гаьна вар. Нанас ца оалаш диса дешаш дар цо уйла яьраш. Кулг-юхь а дила воти хIама даа Iо ма хайнгте Iийса уллача хьалчуяьлар нана, из тхьайсавий хьажа. Из сенна йоагIа а хайна, бIаргаш вIашка а дехка шорттига мерех фо ара а деттaш «тхьайсар» Iийса. Цо чIоагIа хар яхаш хилча-м нанас кIалтIа воаккх из. НиI зIамига йийла а йита из Iочу ма яххаге, шорттига юрагI тIера Iо а эза урахайра Iийса. Шаьра ховра цунна, шийца хинна къамаьл нанас даьга дIадувцаргдолга. Iийсайна ха-ма хов, боккхагIчар деча къамаьлага къайлагIа ладувгIа йиш йоацилга. Бакъда тховсара-м Iелургволаш дацар гIулакх.

— МалагIа тайпа да хой хьона, сан вай воIеи тховсар хинна къамаьл, — аьнна йолаелар нана. Цо мел дувцачунга ладувгIаш а ваьгIа из дийца ма яьлланге, — вай дахалда, аьлар дас, аз хьога вайнаьха меттала иттаза-м аьннад, из кIаьнк цига дIачу ма ахийта, хьога аларах хIама хулаш-м дац.

— Хац сона -м, цун ханнар кIаьнк ма вий цу цIагIара вар а, карт мара юкъе а мичай, — аьлар нанас.

— Уж ше мел дар дика ховш вакх со. Из вошшийна вир-м, циско санна бIаргаш а дувшадаь Iаьдала склад юаш ма воаллий. Цига дIачу ухача вайчоа-м ма хетий, массанахьа цхьатарра хIана дац аьнна. Бокъалдар аьлча нийса а хет. Берий-м сакхув хьона, хьона кхец мотте а. ДIаладувгIаргда-кх Iа, цар цIен ялх дезалхо ва, вай кхоъ мара вац. Цар эца алапий ялх-ворхI тума да, вай кIезигагIа ийцача а шийтта-кхойтта тума эц. Цlенош миштa дир ма хой хьона? Цундухьа ях аз, ма ахийта царцига кIаьнк.

— Дика да-кх цунна чакхвоале— аьлар нанас.

—Вай дахалда даргдац къоал-м чакх, — аьлар дас, — укх цхьан бетта хIанз шоалагIа енайий ревизи. Цхьанахьара хьаж кхийттаецаре йоагIаргьяцар хьона. — Лоацца аьлча Iийсайна дийза дар цу бус даси наннаси дийцар.

Ше миштa тхьове а ца ховш тхьайсар Iийса. Цу бус сахиллалца Мусайца латташ хилар из гIанахьа. Мусас йоахар, — хьо везац хьай даьнеи наннеи. — ХIаьта Iийсас, — шо Iаьдала склад юаш доахка къуй да. Iуйрийна Iийса сома а ваьккха цун де мел дезар хьалхадаьккхар нанас.

— Фуд тахан хьа де дезар, — аьлар нанас.

— Къулаца делкъийга деш дотта а деза, шийтта кIориг тIехьа йолча боархача котама бод тассеи, вокх котамашта хьажкIаш тассеи а еза,— аьлар Iийсас.

Иштта кердадоаккхийт цунга нанас де мел дезар. Цул совнагIа Iийсайна хов, цIи ювзеи атагIа лувча вахеи йиш йоацилга а.

Iийса-м боккъалдар аьлча цIен-дама вий. Даи нанеи цIадалцца ковлорадер а доал-дер а из ва. ХIаьта Муса сарралца айлаюкъе лел, деш хIама доацаш. Цунга-м е дас а е нанас а хIама де а алац. Iийсайн-м хов, саг хIама хьадеш хила везилга, иштта йоах воте.

Iийсайга хIама а дайита, цул тIехьагIа Iийса йисте а латташ хIама тесса боархача котама тIехьара кIоригаш дагар а яь, нана балха яхар.

Цхьацца хIамилгех ловзаш воаллар Iийсаи Мусайна хьалхашкар лоалахой кIаьнк Руслани. Делкъа ха хилча Руслан чувахар, хIаьта Iийса Къулаца деш а детта, котамаштеи кIоригаштеи хIама тасса эттар. КIоригаш кхоачашъяцар Iийсас лаьрхIача. Цlаьхха а цIаьхха а юхалаьрхIача а цхьайтта мара яцар. Из лехаш беша гIолла ер лелаш, баьцашта юкъе теба и теба дагIар Iажагlа циск.

— АхIа, хьо да хьона из, кIориг йиар, — аьнна хьа а лаьца тоI-Iадаь горинга чу деллар из Iийсас. Хьесталуш санна Iехар из, хьахеца со яхаш. Из цо чуделла цхьа сахьат а далалехьа цхьа во махьарч даьлар баьцашта юкъе лелача котамашка. Ведда Iийса тIавахача ерригга кIоригаш дIалечкъаяр баьцашта юкъе..

— КIу — кIу, хIу, аьнна боархача котамо хьа ма йихханге шоаш йол-йолчара хьагуча а лийлха хьатIаейдар уж нанна. Iийсас дIалаьрхIача цхьа кIориг эшаш яр. Йlаьха къамарг а йолаш хинна IажагIа хоза кIорит яр йоацаш хиннар.

Баьцашта юкъе гIолла из лехаш лелача Iийсайна нийсса лаьттагIа чуйодаш цхьа къорг корайир. Цунна йисте уллар зIамига IажагIа ши-кхо бедарг. Чехка вахача цо хьахийцар ше чуделла доалла циск.

— Мяу-мяу, — яхаш Iеха а Iехаш дедда-дедда даха а даха, цу къорга юххе теба а теба Iохайра циск.

— Со мичад кIоригаш йиар, уж йиар лаца гIертaш ма дагIарий со,— яхаш санна хетар Iийсайна циско. Сайранга дахар из цига дагIаш.

Сайранна чубаьхкача кIоригаш йовр дIадийцар цо даьнеи наннеи.

— Из эп я, аьлар дас, дIа ца йоаккхе ше мел йола кIориг юарг а я. КIеззига уйла а яь, — «Кхоанам хургьяц хьона из» — аьлар воте. Цу ханна наIарах хIама а теха нани араяьлар. Хьачуенача нане аьлар: «Мусай нена я цига наIарга, кIеззига хIамаш дIаоттаяйта, аьнна ена. Маьра дукха ахча ийшад йоах складера, фу аргда аз?».

— Хьаи-саи даьсар оттаергьяц, со вахача коа-м маха миссел хIама-м, из фу мотт ба, фу аргда хац, яхилга. Ха дезар, таханардар санна дола ди цкъа шоашта доагIаргдолга, — аьлар воте...

Iуйрийна Iийса хьалгIеттача эпа къорга чу хий доттaш воаллар воти, йисте дагIаш IажагIа циск а долаш. Къорг хьалъюззашехь арайккхар боарха эп. ТIаккхийттача IажагIча циско фоартанга гIолла хьа а лаьца, хьалъай а яь шозза-кхозза Iотехар из. Цул тIехьагIа йралийлха кхо кIориг а йийра цо. Цу ханна хIама техар Мусар коа наIарах, чIоагIа тата а деш.

Iийса дIахьежача цунна вайра, милиционери тIаьн кIал папкаш а йоахкаш кхы а ши саги.

— Кхаьчаб, — аьлар воте, доккха са а даьккха. Iийсайн-м ханзар цо из лоалахоех къахеташ даьккхар, гIадваха даьккхар.

Енна уллача нана эпа цу китах мIарга а теха, — Ха дезар, я таханар ди хьайна доагIаргдолга, — аьлар Iийсас.

Вела а вена, — «БоккхагIчарга къайлагIа ладувгIар, дика дац», — аьлар воте, Iийсай лерг хьа а лаьца.

... Iийсаи Мусаи тайна дукха ха я. ХIанз уж шаккхе а кхоалагIча классе ва дешаш. Цар классе эггара хьалхашкарча парта тIа багIа уж.

Мусай даьгара а каст-каста каьхат доагIа. Дукха ха йисаяц из цIава. Ший нанас яхачар цхьа кот дIабаккхац Мусас а. Цун нана а хIанз Iийсай наьнаца совхозе болх беш я. Царна эшача массаза а новкъостал ду Iийсай дас, хьехар ду. Iийсайца санна дика а безаме а ва из Мусайца а.

«ХIама дергдац, вастта Аюб цIа а вена партIата яргья хьо. Сатехача салтечох эпсар хиннаав йоах», — оал, наггахь Мусарцига баьхкача «гаргалча» наха. Цун да цIагIа волча хана-м уж хIара денна ухар царцига. ХIанз-м багIац бетта цкъа а.

«ХIама де-м даьра дезацар, — оал Мусас ше-шийца, — кертаца болх баьбаларе.

Ромен Роллан ваь 100 шу дуз тахан

Сийлахь-воккхача гуманиста дийца шийна дагадоагIараш

(ТIЕМА ШЕРАШКАРА РОМЕН РОЛЛАНА ДНЕВНИКАШ)

1934 шера ноябрь дIабоаллаш аргIанарча почтага хьежаш ваьллача Москверча В. И. Ленина цIерахча Паччахьалкхен библиотека директора Владимир Иванович Невске хьабийлар швейцарски Вилль-Нев яхача городилга почта штемпель тIайола конверт. Письмо французски писателагара Ромен Ролланагара дар. Цо библиотеке лорадеш доаладе хьалора тIема шерашкара (1914—1919 шерашкара) ший дневникаш, нагахьа санна цхьа хIама дергдале — уж 1955 шера 1 январал хьалхагIа хьадоастаргдеце. ТIехьа тIадоагIача итт шера библиотекана монопольни бокъо лора писателa запискаш нахала даха. Тешам боларах Роллана баркал а оалаш, библиотека сотрудникаша жоп делар, из раьза вар бокъонца кхоачашдерга, аьнна. Цул тIехьагIа "дукха ха ялалехьа библиотеке кхаьчар сургуча мухьарашца къайла йола сома итт пакет.

Автора шийна уж рукописаш мел лоархIаме хийттай ха йиш я цо цар тIара кхо копи даькхка хиларах а уж нийса дий хьожаш цIендаь хиларах а. Лорадеш доаладе цхьацца копи кхаьчадар Стокгольмерча Нобелевски фондагеи США-ча Гарвардски университетагеи. ХIаьта оригинал Базельски университета библиотеке лорадеш уллаш а да.

Кастта Советски Союзе вера Роллан ше. Укхаза хиларах шийна хетаденнараш цо яздир советски халкъата Iадика ювцаш ше яздаьча письмо тIа: «Со дIавода се укхаза воагIаш сайна хеташ хиннарех боккъалара тешам а бенна: цаI мара йоаца боккъалара дунен прогресс хадаргйоацаш СССР кхелашца ювзаенна хиларах, СССР пролетарски интернационализма ала боага бIайха кхуврч хиларах, ерригача адамленах из хила безаш а хургболаш а хиларах, деррига мехкашка кхоачашдаьза даргдоаца декхар из айбалара кхерам лоаттабеча берригача моастагIашта духьала из лорабелга хиларах боккъалара тешам а бенна. Цхьанна а хана цу декхара тIеравийннавац со, вахаш айса мел йоаккхача хана тIера а варгвац».

Роллана васкет дича гIоне ткъо шу дIадаьлар. Юххера а 1955 шера 1 январь хьаэттар, тIаккха лаьрхIа йолча комиссес писателa рукописаш чуйоахка пакеташ хьа а йиилар. Цар чу дар ерригa а 100 гаргга кепа йоазон лист хула 2.664 оагIув йола 29 тетрадь. Фуд хIаьта къайле йолча тетрадаш тIа хиннар?

Цкъа Герпена аьннад, письмош тIа дотаденнад событеи цIий, уж юхасоцадаьи дайна дIадаргдоацаши дола хинна дIадахар да. Из герценовски къоастам бизза ролланoвски дневникий хьакъехьа а боагIаш ба.

Цу Iалаьмате йоккхача летописа хьакъехьара уйла хIетта дагайохаш йоагIаш мара ца хиннача хана цун автороа яздаьд: «Искусства эгтара хьалхара закон: нагахьа санна хьай ала хIама деце—йист ца хулаш Iе. Нагахьа санна хьай ала хIама дале—ала а ала, харц а ма ле. Цхьабакъда, долла а хIама моллагIча произведене тIа язде йиш ярий сога?..

Са оаз кашара еча доккхагIа дозал долаш хила а мег. ХIана аьлча уж мемуараш, нагахьа санна аз уж язйойя, со венначул тIехьагIа мара нахала йоахаргьяц. Са дешашка йоккхагIча терконца ладувгIа мег уж аз сайна болча пайданна ца яздаьлга царна хайча — сона цхьаккха а хIама ца эшача хана, со се а цхьаккха а хIама йоацаш дIаваьннача хана».

Хано хьалхадоахар дIаязду яздер мара вац ше йоах Роллана дневникашта шоаштта тIа а. Цу документий лоархIам, дувцилга йоалаш, моллагIча дневникий гомел арабаьнаб. Сийлахь-йоккхача французски революце дикагIа йола традицеш шийга кхаьча волча цо милитаризм гучайоахаш дIа а хьувкх, дунен тIа эгтара хьалхарча социалистически паччахьалкхен ца вIашагIъеллача юххьанцарча деношка денз га а доах.

«Эрсий революци котъялар Европа дерригача тIехьа тIадоагIачоа хиланза даргдоаца хьал да аьнна хет» —цу тайпара йоазув даьд Роллана 1917 шера 6 декабре.

ХIаьта цул массехк мугI лакхехьа — долла хIама къоастам боллаш зув художник санна Iалама дух тIа валар да: «Вилль-Неваи Шильонаи лакхехьарча гуйран хьуний бесаш тамашийна хоза вIаши тардалар. Дошо бессара IажагIа, цIе, мора, сийрда-баьццара, баьде-баьццара бесаш. ТIуна мух баьлча, кхеста а кхесташ, Iолега къаьга гIа керда кIийле юллаш санна лаьтта дуж».— Дог гIоздоаккхаш хоза яздаьд гуйран Iалама сурт. ТIема урокий хьакъехьа йолча американски журнала анкета деннача жопа уллув" яздаьд чIагарграш Рона берда йисте мишта доагIа. ДоттагIашка: Горькега, Барбюсага, Верхарнга, Цвейгага, Луначарскега, Эйнштейнага яздеча письмой наброскаш. К. Либкнехтахи Ж. Жоресахи лаьца йолча статьяй варианташ. Иштта я йизза хилара гаьнна йола дневникаш тIа Роллана хьехаеча темай диапазон.

Автора мукъа а бенна, Советски Союзе 1936 шеррехьа а «Октябрь» яхача журнала тIа кепа етта йолаелар дневникий юххьанцара отрывкаш. Уж араювла йолаелар «Керда дунеп» тIа а кхыча журналаш тIа а (уж отрывкаш Роллана ше дIаенпаяр журналий редакцешка).

Дневникови йоазонаш шерра теркалду доазол дехьарча пресса а. Уж кепа деттар «Европа» яхача журнала тIа. дневниках цхьа дакъа ше къаьстача изданех арадаьлар Париже.

Георгий МЕНДЕЛЕВИЧ. (АПН).

КЕРДА АНСАМБЛЬ

Общественни порядок лораяра йолча министерства клубе малхбоалехьарча музыкаи халхареи ансамбль вIашагIъеллай. Цу ансамбла репертуаре нохчий, гIалгIай, эрмалой, азербайджаний, хIирий, кхыча къамий ашараши халхараши да. Белгалъяккха еза халхараш ду кхалнаьха группа. Геттара хоза да «Ананд», «Зангезур», «Хоастам хилба Кавказа» яхеи кхыдолеи халхараш.

С. ВОРОНИН.

Агитбригада—ферме

Дукха ха яц Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозе агитбригада болх бе йолаенна. Из я Старо-Щедрински клубе чуйоагIаш. Укх деношка «Коминтерн» колхоза № 2 йолча шурий-товарни ферме хилар агитбригада. Къахьегамхошта хьалхашка «Столбняки цун дола дарбеи» яхача темах лекци йийшар медицински пункта заведующе А. М. Корнесвас. Цул тIехьагIа самодеятельни артисташа сакъердаме концерт оттадир.

Г. КОТОВА.

«Орден лелаю са республика»

Из цIи а йолаш Нохч-ГIалгIайченна Ленина орден ялара хетаяь я халкъа творчества республикански цIен коллективо кийчъяь керда театрализованни концертни программа.

Программа юкъе дихьад моттигерча композиторийи поэтийи иллеш, стихаш, мехкдаьттахой, республика ялаташ кхедерий сийлен гIулакхаш дувцаш йола сценкаш.

Из концертни программа юрташкарча клубашкеи районни культура цIеношкеи дIаяхьийтай.

В. СЕРГЕЕВ.

ДоттагIлен концерт

Укх деношка Къилбаседа-ХIирий АССР-а Пригородни районе хилар Нохч-ГIалгIай АССР-а культура Министерства агитбригада.

Бригаде дакъа лоацаш яр Урус-Мартана районни культура цIен иллейи халхареи самодеятельни ансамбль: 15 сагах латта халхара группа, 4 сагах латта вокальни группа, пандарча-художественни самодеятельноста Ерригсоюзни хьажара лауреат Хамидов Рубан, баянист Цугаев Салман, художественни кулгалхо Дудаев Iарби.

17 январе денз 22-ча январага кхаччалца йолча хана Куртат, Тарское, Черноречинское, Октябрьское, Чермен яхача юрташка концерташ увттадеш хилар агитбригада.

Концерташ дIадоладалалехьа Iилма-атеистически халкъий доттагIленни темаех лекцеш йийшар «Знание» яхача общества Нохч-ГIалгIай организаце лектораша.

Агитбригадо оттадаь концерташи йийша лекцеши наха боккхача безамца тIаэцаш чакхъяьлар. Къаьстта чIоагIа хоза хеташи тIоараш детташи тIайийцар наха халхареи вокальнии номераш, нохчийи гIалгIайи кагирхой халхар, «джигитий» халхар, хIирий къаман «симд» яха халхар.

22 январе тIеххьара концерт хилар «Чермен» яхача юртарча колхозни клубе. Цига гулбеннабар «Чермен» яхача колхоза колхозхой, Черменски консервни завода болхлойи гIулакхера нахи — верригa а 100 гаргга саг. Царна юкъе бар хIирий, гIалгIай, эрсий, кхыча къамех бола нах.

Урус-Мартанерчул совнагIа, укхаза концерте дакъа лаьцар Къилбаседа-ХIирий АССР-а Пригородни районнии Гизель яхача юртарчеи культура цIеной самодеятельноста коллективаша.

Вежарашха йолча шин республика къамий искусствои доттагIали бокъонца хьахьекхар цу концерто.

М. ИНАРКИЕВ.

КЪАРАКЪ МЕЛАРАШЦЕИ ХУЛИГАНАШЦЕИ—ТIОМ

Социалистически морала принципашкеи коммунизм хьалъерий моральни Кодекса нормашкеи хьежжа къахьега а баха а гIерташ, шоай сийлахь - йоккха Даьхе дIахо чIоагIъяраи тоаяраи тIабийрза къахьегаш боахк советски нах. Цудухьа хIара советски сага гоама ба социалистически общежите бокъонаш телхаю, наьха хьакъ дуаш баха гIерта, корта бохо малараш мела, иштта кхы зуламе гIулакхаш доахка нах.

Цудухьа вIалла тамаш е а ягIац, общественни порядок телхаеращца—корта бохо малараш меларащеи хулиганашцеи эгIазал йолаши цар къовсам лоаттабе кийчеи къахьегамхой хиларах.

Ховш махиллара, дукха зуламаш доал маларах.

«Огонек» яхача кафена дукха гаьна доацаш хулиганалла леладаьд малараx кеп хинна волча С. Дидаева. Шоашка гIолла дIаболха нах буташ хиннабац цо. Иштта шийга дIаводача гражданина Новрузова ког кIала оттабаьб цо, хIаьта вокхо шийна замечани йича, кхы цхьаккха хIама гунахьа а доацшe шозза урс теха хала човнаш яьй цунна хулигана.

Цхьаннахьа балха а воацаш, малар мелаш, сесагах леташ лелар 1922 шера ваь И. П. Светкин. Юххера а дегIа тIа човнаш йир цо ший сесага.

Лакхе вай бийцараш уголовни бехктокхаме а ззаб, хIаьта йоагтIаш йола суд а яьй царна. Цу тайпара масалаш кхы дуккха а да доаладе йиш йолаш .

Цу тайппара дуккха зуламаш, къаьстта а хулиганалла хулийтача керттерча бахьанех цаI корта бохо малараш мелар хилар. Боккхача лоархIаме гIулакх да цу зуламца къовсам лоаттабар, из дIабахьа беза мерригача формашцеи средствашцеи. Йолаш я корта бохо малараш меларашца къовсам лоаттабари торговле чIоагIа спиртни малараш дохкача порядок яри хьакъехьа правительства указанеш. Цар могадац промышленни предприятешта, дешара заведенешта, больницашта, берий учреждденешта, къахьегамхоша салоIача моттигашта юххе йолча торговни предприятеша чIоагIа спиртни малараш дохкилга. Цул совгIа, чIоагIа спиртни малараш дохка могадац дулх, чкъаьра, баьца даараш, сом, диэтически продукташ, консерваш йохкача тикашка, мелкорозничнии торгови сете, столовешка, кафешка, закусочни, буфеташка, торговлеи юкъарча кхачани ерригача предприятешка (ресторанашкара дIайиккхача). Iуйрийна итт сахьат даллалца чIоагIа спиртни малараш дохка йиш яц массанахьа а.

Каст-каста деча тохкамашта тешал ду, дуккхача торговле предприятеша уж указанеш телхаеш хилар шоай лоIамах дале а лоIамах деце а цар новкъостал ду корта бохо малараш меларашти хулиганаштеи. Шерагара шерага дукхагIа хул малараш меларашца къовсам лоаттабара а торговле чIоагIа спиртни малараш дохкача порядок яра а хьакъехьара соцамаши постановленеши, цхьабакъда, из иштта дале а кIезиглац вытрезвителе кхоача нах. Цу гIулакхо тешал ду каьхата тIа мара цу хьакъе къовсам ца лоаттабелга, айдаьча из дош дутилга, белгалдаь де деза гIулакхаш кхоачашдара тIахьожам ца лоаттабелга. Масала къахьегамхой депутатий Заводской районни Совета исполкомо дуккхаза соцамаш тIайийцад районе чIоагIа спиртни малараш дохкача порядок яра, цхьабакъда, ше хиннача бесса мела нах дукхагIа хулийта хьаст ба центральни базар. ЧIоагIа во гIулакх да Орджоникидзе цIерахча стадионе футбольни командаш лайзачул тIехьагIа къаракъ мелилга.

Спорти малар мелари цхьана тарлуш хIамаш дац. Спорта бокъонца болча доттагIаша стадионе малараш мелийтаргдац хулиганашка. Духхьал административни органаша деча гIулакхехи низехи тийша Iийча, толам баккха йиш яц малараш меларащца лоаттабеча къовсаме. Цу гIулакха геттара дукха хIама де йиш йолаш я общественность.

Коллектива члена спиртни малараш мелаш хиларах милицера е административни комиссера хоам кхаьчача, из саг балха волча цехе, учреждене, е бригаде дувца деза цу хьакъехьа. Профсоюзни организацеша, пенйоазоно, товарищески судаша хоадамболлаши къахетам боаццаши къовсам лоаттабе беза малараш мелача нахаца, цар во гIулакхаш морально дувцаргдола хьал вIаштIехьдаккха деза царна гонахьа, общественноста уж гоама долга дIахайта деза.

Боккхача лоархIаме да, къахьегамхой, къаьстта а кагирхой культурни салоIилга нийса вIаштIехьдаккхар. Кагирхой клубаш ,кафеш, сайренаш, тайп-тайпара яхьаш, лаьрхIа варгвоацаш дукха ма йий кхетамцеи сакъердамеи салаIа йиш йола ерригa формаш.

Хулиганаштеи малараш меларащтеи моттиг яц вай обществе. Дlаяхача замах юхедиса во гIулакхаш — хулиганаллеи малараш мелилгеи дIадаккхара юха а ца гIерташ, хаьдда къовсам лоаттабе а беза, наха юкъе кхетама болх лерттIа вIаштIехьбаккха а беза.

Ю. КРИГЕР,
Нохч-ГIалгIай АССР прокурора воккхагIа вола помощник, юстице советник.

«Старогрознефта» НПУ мехкдаьттахоша дог раьза хинна хьаллаьцай шера план ханал хьалха кхоачашъяра сунженски мехкдаьттахоша дIайолаяь инициатива. Бригадаша, сменаша керда социалистически декхараш тIайийцад. Уж толамца кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй.

Цу яхье хьалха латтачарех я мастер Оганян Владимир керте латта мехкдаьтта доаккха бригада.

КПСС XXIII-ча съезда сийленца сонакъа бахара бригада болхлоша социалистически декхараш тIайийцад, хьалхарча квартала план 25-ча марта кхоачашъе дош деннад цар. Цу даькъе хIара сменах нормаш 115—120 процент кхоачашъеш дика къахьег Астамиров Хьасана, Аушев Iалаудина, Синельников Герасима, Гринченко Михаила, кхычар.

Сурта тIа: мастер Оганян Владимир керте латта мехкдаьтта доаккхарий бригада.

И. Плиева сурт.

ВАХТЕ ЭТТАБ МОНТАЖНИКАШ

Керда хьалъеш латтача № 3 йолча Теплоэлектроцентрала лаьрхIа цхьан сахьата 320 тонн пар лургбола котлоагрегата блок вIашагIйолла болабеннаб «Грозэнерго» энергетикаш.

Блок вIашагIйоллаш ба «Кавказэнергомонтаж» яхача треста слесараш - монтажникаш.

Къаьстта дикеи сихеи уж балхаш дIахьу Разуваев Николай керте латтача монтажни участкерча комплексни бригада монтажникаша. КПСС XXIII-гIча съезда сийна ханал хьалха задани кхоачашъе лерхI цун бригада коллективо.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Итальянски компарте XI съезд

РИМ, 26 январь. (ТАСС). Селхан Iурра римски конгрессий Двореце хьайийлай Итальянски коммунистически парте (ИКП) XI съезд. Съезде ва Итальянски коммунистически парте 1.615.296 члена хьалхара вена решающи голос йола 871 делегати Итальянски коммунистически кагирхой федераце 173.465 члена хьалхара вена совещательни голос йола 151 делегати.

Съезде я дунен дукхача мехкий вошал долча коммунистически болхлойи партей делегацеш, царна юкъе КПСС ЦК Президиума член, КПСС ЦК секретарь М. А. Суслов керте вола Советски Союза Коммунистически парте делегаци а йолаш.

ЛУИДЖИ ЛОНГО ДОКЛАД

РИМ, 26 январь. (ТАСС). Селхан Итальянски коммунистически парте XI съезде «Машара духьа, итальянски наькъагIа социализмага дIахьалхадахара, кердача демократически дукхагIала, болхлойи социалистически низийи барт-цхьоагIон духьа» яха доклад йир ИКП Генеральни секретара Луиджи Лонгос.

Цо белгалдаьккхар съезд къаьстта а цIенхаштгарча дунен халкъашта юкъерча лоаттаме хьаеллаш хилар. Цул хьалхагIара ИКП съезд хилча гIоне дIаяхача юкъагIа дунен тIара хьал кхераме ирденнад.

Ерригача зало тIоараш а детташ, Л. Лонгос дIаккхайкадир , Вьетнама кортамукъален духьа къовсам лоаттабераштa, къонахчал долча къулбехьен вьетнамски партизанашта раьза а болаш царгахьа хилар. Пролетарски интернационализма эгтара лаккхагIча идеалий уйланца вьетнамски халкъа къовсама дикача дагара новкъостал лоаттадеча Советски Союза Коммунистически парте а кхыча социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей а членашта раьза а долаш баркал оал вай, аьнна, белгалдаькхар цо.

Цунца дувзаденна империализма агрессивни политикаца дунен революционни болама доагIача гIулакхах лаьца дувцаш, оратора аьлар: «Социалистически мехкашеи дунен халкъашта юкъерча болхлой боламои Вьетнама халкъа ду новкъостали раьза хиларца цунгахьа хилари йоккхагIа эффективность йолаш хургдар, нагахьа санна империалистически агрессена духьаларча социалистически мехкий цаI йолча позице хьакъехьара предложени китайски новкъосташа тIайийца яларeи нагахьа санна империализм тIагIортара духьаларча къовсама юкъе ду гIулакхаш цхьана дарах цкъа яь ца Iеш КПСС а кхыча партеша а яьча предложенеех дика гIулакхаш хиннадалареи».

Итале правительства арахьарча политика проблемаш ювцаш Луиджи Лонгос белгалдир мехка хьашташа арахьара политика кердача лостаме ерзаелга дIадехаш хилар. Цар дIадех Итале атомни герзаца кийчдалара юкъе дакъа ца лоацилгеи Малхбузен Германи ядерни герза тIайитара духьал къовсам лоаттабелгеи.

ДIахо докладчико къостамболлаш йийцар парте чурча вахара проблемаш. Съездал хьалхагIарча конференцешкеи собранешкеи дакъа лоацаш хиннав 550 эзар коммунист. Укх съездера, аьлар Луиджи Лонгос, вай парти араяла еза кхы а нонагIа низ болаш, кхы а нонагIа барт-цхьоагIо йолаш, дукхха а бола къахьегамхой къовсам лоаттабе бига кхы а нонагIа могаргдолаш хинна.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ИНДЕ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРА КХАЙКАРАЛ

ДЕЛИ, 27 январь. (ТАСС). Джавахарлал Неруси Лал Бахадур Шастреи чакхъяьхача Инде арахьарча политика керттера принципаш хуцаяланза юсаргья, аьлар тахан Инде премьер-министра Ганде, республика ди дездарца дувзаденна ерригиндийски радиога гIолла ше къамаьл деш.

Инде, белгалдаьккхар Индира Ганде, массе а хана машареи доттагIлеи политика чакхъяьхай. «Аз торжественно дош лу дIахо йодача хана а из политика чакхъяха».

Индира Ганде аьлар, машари дунен халкъашта юкъера цхьана гIулакхаш леладелгеи чIоагIдара деррига низаш тIаухийтаргда ше, аьнна. Вай, аьлар цо, йизза кхоачашъергья Ташкентски декларацe положенеш. Мехка хьалхашка латта чура проблемаш ювцаш премьер-министра белгалдаькхар хIанз укх сахьате лоархIаме гIъяр буача кхачан проблема хилар. Из проблема кхоачашъяра цаI мара боаца никъ, — белгалдир цо, — боахама производство шерьелга.

Мохк экономически дегIабоалабара планех лаьца дувцаш, Индира Ганде белгалдир правительство 4-гIа пхе шера план оттаелга сихде дага хилар. Цо аьлар паччахьалкхен сектор дIахо а дегIаухаргья, аьнна. Индира Ганде белгалдир иштта мехкага доазол дехьарча валюта хьакъехьа йоккхий халонаш йолга.

Премьер-министра индийски халкъ тIахьийхар мехка хьалхашка латта декхараш кхоачашдара ше тIаухийта низаш алсамдахара.

Мозамбике дIахо а португальски колониальни эскара духьала къовсам лоаттабеш ба партизанаш. ФРЕЛИМА (Мозамбик мукъаяккхара фронт) шийчов подпольни болх чIоагIбеш я колонизатораша дIалийнача районашка.

Дукха ха йоацаш ФРЕЛИМА кена теха араяьккхача коммюнике гIа хоам бу, тIема гIулакхаш паргIато бахьан долаш къовсам лоаттаберий аьттув баргболча тайпара нийслуш доагIа, яхаш.

Политикен яхача датски агентства корреспондента даьккхача сурта тIа чов хиннача новкъоста гIо деш ба партизанаш. Корреспондента бIаргаш тIа хIамаш лотаяьй кортамукъален беламе дакъа лоацаш хиннар вовза португальски колонизатораштa халагIа хилийтар духьа.

ТАСС фотохроника.

ВАЙ ДОТТАГIИЙ БОЛЧА

ВАРШАВА. Укхаза кулгаш яздаьд цхьан оагIонгахьара ПНР юрта боахама Министерстванеи польски Iилмай Академенеи, хIаьта вокх оагIонгахьара СССР юрта боахама Министерстванеи Ерригсоюзни юртбоахама Iилмай Академенеи юкъе 1966—1967 шш. цхьана Iилма-техникски гIулакхаш леладара хьакъехьа долча протокола.

ПАП яхача агентства хьахойташ махиллара, протоколо белгалду шин мехка опыт шерра вIаши хувцилга, специалисташи Iилмахойи вIаши командировкагIа ухийтилга, техническ документаци вIаши хувцилга. ЛерхIаш да иштта польскии советски Iилма учрежденеша къоастам баь оттаяьча методика ларда тIа цхьанара Iилма дохкамаш делга а.

Варшаве кулгаш яздаьд иштта Польшанеи ГДР-и юкъе укх шера торговле хувцар дарах долча протокола а.

ПАП яхача агентства хьахойтачунга диллача, товарооборот 1965 шерарчул дукха совгIа-эшашагIа доацаш 12 процент дукхагIа хулаш дегIайоагIаргья керттерча даькъе машиностроене изделеш вIаши дIа-юха ахийтара чотах.

* * *

ПРАГА. Словаке лоамарча Ваг яхача хи тIа хьалъяь йоалаш латт кхоъ гидроэлектростанци. Царех хургда укх тIеххьарча пхийтта шера цу чехка долача хи тIа юллаш латтача электростанцей низ болча каскада тIеххьара лагIаш. Ер шу чакхдалалехьа болх бе йолалургья «Микшава», «Гришов», «Цовайска бистрица» яха электростанцеш. Цар йоаккхача энергех дикка доккха дакъа европейски социалистически мехкий вIашагIтехача «Машар» яхача электрически система чу ухаргда.

Каскада тIеххьара кхо лагIа болх бе доладелча гIоне Ваг яхача хи тIарча гидроэлектростанцеша шерра-шерра 2 миллиард киловатт-сахьт хинна да Iеш электрически энерги йоахаргья.

* * *

БЕРЛИН. Юкъара тираж 14 миллион экземплярал дукхагIа а йолаш, цаIи ахи эзар цIи йола книжкаш арахийцад ГДР «Ди виртшафт» яхача экономически издательства. Iилмаэкономически литературал совгIа, цо арадоах экономически вахара тайптайпарча дешаех дола 33 журнали газети.

Укх тIеххьарча хана издательства боккха теркам тIаухийт республика хIанзарча хапарча социалистически халкъа боахама планировани а кулгал а дара проблемаш сийрдаяхара. Цу даькъе «Ди виртшафта» арахеца кийчдеш да «Экономически словарь». Цу тIа болх беш я 200 специалист юкъе вола авторски коллектив. 15 эзарпел дукха совгIа-эшашагIа боаца экономически кхетами дешаши доашхаш дола словарь арадаргда тIадоагIача шера юххье.

(ТАСС).

ЛадувгIа

29 январь, 1966 шу

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьтта леладархо (нохчий меттала). 6.45 — РВ-23-и УКВ цхьоалагIча программеи гIолла ашараш. 6.45—Горсете гIолла хоамаши ашараши. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.10 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.20—Концерт. 8.45 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.00 — «Болхлой кагирхой школе» яха передача (эрсий меттала). 16.15 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 16.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — «Зоря Кавказа» яха радиожурнал. 18.00 — Москвера трансляци. 19.00 — «Къонах» яха передача (нохчий меттала). 19.15 — Литературни передача. «Цраза духьа» яха очерк (гIалгIай меттала). 19.35—Нохч-гIалгIай музыка концерт.

УКВ: 9.00 — «Иллех дола дош» яха передача. 9.40 — Паччахьалкхен белорусски халкъа оркестра концерт. 10.08 — «Незнайкаца хинна хIамеи». «Незнакомка наькъахойи» яха берашта йола передача. 11.20 — «Эрсий композитор Плещеев Александр» яха музыкальни передача. 19.00 — Сайранара ашараш яха концерт. 19.59 — Иллеи халхареи Нохч-ГIалгIай ансамбла концерт. 20.30 — Музыкальни вIашагIкхетар яха передача. 21.28 — «Доацача хIаман тIа гIолла дукха гIар» яхача Шекспира камедена яьккхача музыка тIара сюита. 21.37 — «Турпал» яха радиопостановка.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Педагогически училища художественни самодеятельноста концерт. 18.55 — ГIулакхаш дераш вIашагIкхетара клуб. 19.55 — «Буратино Бетта тIа вода» яха теннкий театра спектакль. 21.10 — «Ши мушкетер» яха художественни фильм. 22.35 — Концерт.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбоахамеи, культураи, письмойи отделий—2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04063. Заказ № 447.